

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка**

**Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти**

**Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня: «магістр»**

на тему

«НАРОДНА КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ»

Виконала:

студентка II курсу, 24А групи
Спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Саннікова Аліна Василівна

Науковий керівник:

доктор пед. наук, професор Міненко А.О.

Чернігів -2021

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2021 року.

Студентка

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри *дошкільної та початкової освіти*

протокол № _____ від «___» _____ 2021 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

Ірина ТУРЧИНА

(підпис)

(імя та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ У РОЗУМОВОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	6
1.1. Поняття «розумового виховання», «розумового виховання дітей дошкільного віку» у науково - педагогічній літературі.....	6
1.2. Форми та методи розумового виховання дітей дошкільного віку.....	17
1.3. Використання казки у розумовому вихованні дітей дошкільного віку.....	23
Висновки до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2.	
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ У РОЗУМОВОМУ ВИХОВАННІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	34
2.1. Організація та методика дослідження.....	34
2.2. Результати дослідження рівнів розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	39
2.3. Результати формувального експерименту.....	43
2.4. Методичні рекомендації.....	45
Висновки до розділу 2.....	58
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Актуальність дослідження. Як художні та літературні твори, казки також є сферою теоретичних узагальнень з багатьох галузей знань. Вони є скарбницею народної освіти, а багато казок є навчальними творами, тобто містять виховні ідеї.

Видатні педагоги минулого і сьогодення завжди були та є високої думки про виховну та освітню цінність народних казок і вказували на необхідність їх широкого використання в педагогічній роботі.

Великий педагог К. Д. Ушинський мав настільки високу думку про казки, що включив їх у свою педагогічну систему. Причину успіху дитячих казок Ушинський бачив у тому, що простота і безпосередність народної творчості відповідають тим же характеристикам дитячої психології.

Важливим засобом розумового виховання є казки. Розумове виховання - складний і важкий процес. Уявлення повинні освоюватися послідовно, рівномірно і систематично. Відомо, що навчання в контексті практичної та ігрової діяльності є найпродуктивнішим, коли створюються умови, за яких набуті раніше знання необхідні дітям і, таким чином, легше та швидше засвоюються. Будь-які знання, навіть найскладніші, можна дати дитині у формі ігор, подорожей, казок тощо. Самостійні відкриття дітьми, вирішення проблемних ситуацій, розкриття істотних ознак предметів і явищ у світі та створення умов для подальшого прогресу. І це казка, яка захоплююче знайомить дитину з навколишнім світом, краще розуміє її і дозволяє побачити. Казкова форма спонукає до введення незвичайних ситуацій у предмет і тим самим оживляє його. Цей зв'язок сприяє навчанню, тому що вчитель може знайти шлях в емоційну сферу дитини через казкові картини. Поки дитина чує захоплюючу історію та разом із героями переживає всі їхні незвичайні пригоди, водночас дитина вправляється у вирішенні низки

складних завдань, вчиться мислити, логічно мислити та виправдовувати свої дії.

Різні аспекти щодо використання казки у роботі з дітьми дошкільного віку набули висвітлення в працях Н.Гавриш, Д.Дубовіс-Арановської, О.Нікіфорової (особливостей сприймання казки дітьми розглядали); Т.Лаврентьєвої, Т.Науменко, Н.Некрасової, Л.Стрелкової, Л.Фесюкової (виховання дітей дошкільного віку засобами казки); Н.Гавриш, В.Мухіної Г.Люблінської (особливостей усної словесної творчості дошкільників; К.Крутій, Л.Турова, Л.Фесюкової (використання творчих методів роботи з казкою).

Зважаючи на актуальність проблеми та її недостатню науково-теоретичну розробленість, було визначено тему дослідження: Народна казка як засіб розумового виховання.

Об'єкт дослідження – освітній процес дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – методика використання народної казка як засобу розумового виховання.

Мета дослідження – визначити особливості методики використання народної казка як засобу розумового виховання дітей дошкільного віку.

Відповідно до мети, об'єкту і предмету дослідження були визначені наступні **завдання дослідження**:

1. Провести аналіз науково-педагогічної літератури та розкрити поняття «розумового виховання», «розумового виховання дітей дошкільного віку» ;
2. Охарактеризувати форми та методи розумового виховання;
3. Дослідити та експериментально перевірити ефективність впливу казки на розумове виховання старших доршкільників.

Під час написання роботи використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз психологічної та педагогічної літератури для здійснення історико-педагогічного аналізу проблеми та визначення теоретичних засад дослідження; *емпіричні* – аналіз навчальних планів, узагальнення й

систематизація педагогічного досвіду вихователів ЗДО для визначення особливостей використання народної казка як засобу розумового виховання; бесіди, спостереження; експеримент для перевірки ефективності використання народної казка як засобу розумового виховання; методи математичної статистики для опрацювання результатів експериментальної роботи.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що розкрито сутність поняття розумового виховання, розумового виховання дітей дошкільного віку, охарактеризовано форми та методи розумового виховання, описано роль народної казка як засобу розумового виховання.

Практичне значення полягає у виявленні особливостей використання народної казка як засобу розумового виховання дітей дошкільного віку.

Апробація результатів дослідження.

- Саннікова А.В. Народна казка як засіб розумового виховання. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Тенденції розвитку психології та педагогіки» (м. Київ, Україна, 5–6 листопада 2021 року). Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2021. Ч. 1. С. 99-102.
- Міжнародна науково-практична конференція: «Тенденції розвитку психології та педагогіки» (6-7 листопада 2020 року, м.Київ. IV Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю. *Тема доповіді: “Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами”* У рамках проєкту Еразмус +. (10-11 грудня 2020 року, м. Вінниця).
- Розвиток Soft skills у дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник / під. ред. Коршун Т., Лошак А., Шиш Ю., Мікрюкової В., Зацаринної А., Саннікової А. Чернігів: ФОП Баликіна С. М., 2021. 24 с.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ У РОЗУМОВОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Поняття «розумового виховання», «розумового виховання дітей дошкільного віку» у науково - педагогічній літературі

У педагогіці проблемі розумового виховання приділяється велика увага. Ясно одне: розвиток інтелектуальних здібностей у підростаючого покоління - запорука майбутнього добробуту не тільки окремої дитини, а й суспільства в цілому. Метою розумового виховання є підготовка людини, яка швидко адаптується до змінених життєвих ситуацій; мислити самостійно, діалектично; відповідально ставитися до роботи; самостійно працювати над розвитком власної моралі, інтелекту. Основними завданнями освіти є: дотримання основних гарантій прав і законних інтересів; забезпечення сприятливих нормативно-правових, економічних та інших умов для психічного, морального, фізичного, інтелектуального та духовного розвитку, щоб випускники могли самостійно ставити та досягати серйозних цілей, вміло реагувати на різні життєві ситуації; самореалізація особистості дітей у суспільстві; розкриття навичок кожної дитини; виховання порядної і патріотично налаштованої людини, яка готова жити у високотехнологічному, конкурентному світі.

Психолог А. Бондаренко вважає, що людський розум є функцією мозку, що полягає в точному й адекватному відображенні законів життя навколишнього середовища, та в свою чергу в адекватному регулюванні діяльності людини для розвитку дійсності та самовдосконалення. Формування даних характеристик засвідчує про інтелектуальний розвиток дитини як важливої частки особистості, основи якої формуються в

дошкільному дитинстві під впливом різних чинників, зокрема, фізичного, розумового, естетичного, морального виховання [3].

Розглядаючи розумовий розвиток як певний рівень розвитку пізнавальних процесів дитини (почуттів і сприйняття, мислення і мовлення, пам'яті та уяви), можна говорити про сформованість вмінь мислити, обґрунтовувати свої думки, адекватно реагувати на потреби людей старшого віку, інтересу до навчання, вміння швидко й правильно розуміти сказане, формувати власні судження, використовувати поняття та узагальнення понять та явищ [11].

Розумовий розвиток дитини відбувається одночасно з психічним розвитком дитини і є вираженням її інтересів, почуттів і т. д. Він виявляється в обсязі, виді і змісті знань, рівні розвитку психічних процесів (відчуттів), сприйняття, пам'ять, уява, мислення), когнітивні здібності та характер лідерської позиції. За В. В. Нестеренко про розвиток дитини свідчать: запитання, які вона задає дорослим; судження, в яких виявляється їхнє розуміння різноманітних явищ, подій та їх причин; продукти діяльності (малюнки, різноманітні вироби тощо); зміст, форми гри, тип спілкування з дорослими та однолітками, спосіб виконання завдань, вирішення психологічних проблем [49].

Сучасна педагогіка розглядає розумове виховання як процес формування інтелектуальної культури, пізнавальних мотивів, розумових сил, мислення, світогляду та інтелектуальної свободи особистості [18].

Змістом розумового виховання є: розвиток інтелекту у формі розвитку всіх пізнавальних функцій людини: психічних процесів відчуття, сприйняття, пам'яті, мислення, уяви; розумове виховання учнів у науці, діяльності, спілкуванні; формування механізмів самовиховання, самонавчання, самоорганізації, розумової діяльності; розвиток індивідуальних інтелектуальних здібностей студентів [20]. Засобом інтелектуального виховання є навчання.

Розумове виховання (як інтеграція в інтелектуальну культуру людства) — це систематичний і цілеспрямований педагогічний вплив на дитину та взаємодія з нею з метою розвитку її розуму та формування світогляду. Воно відбувається як процес оволодіння загальноісторичним досвідом, який збирає людство і подає у знаннях, навичках і вміннях.

У сучасній освітній літературі термін *розумове виховання* трактується певним чином досить широко, зокрема, найбільш поширеним є визначення цього терміна як сукупності виховних методів і прийомів, які орієнтовані на формування й організацію різноманітних інтелектуальних умінь, розвиток психічних функцій дітей, розвиток інтересу до пізнання світу та самого себе.

Сучасні дослідження в галузі педагогіки та регулювання акцентують увагу на ідеях інтелектуального виховання учнів у сучасному навчальному закладі, що дозволяє говорити про нові тенденції розвитку національної освіти, акцентуючи увагу на огляді основних складових шкільної освіти та Методів навчання що пов'язані з функціями вчителя.

Поняття *розумове виховання* близьке за змістом, але не тотожне поняттю *інтелектуальна освіта*. Термін *розумове виховання* набагато ширший, тоді як *інтелектуальна освіта* розглядається як форма інтелектуальної освіти і логічно є частиною терміну «розумове виховання».

Розумове виховання спрямоване на розвиток розуму, всього комплексу психічних функцій, включаючи інтелект, пам'ять, мислення, уяву, цілісний психічний апарат, інтелектуальні та морально-естетичні почуття. Розумове виховання включає духовно-моральну складову, що сприяє цілеспрямованому формуванню світогляду учня.

Таким чином, сучасне розуміння значення терміна «розумове виховання» пов'язане з ключовими визначеннями: розум, інтелект, мислення, розвиток.

Теоретик інтелектуальної освіти Еге. В. Ільєнков вважав розум - здатністю співвідносити загальні правила, якими керується життя, а тому кожного разу неповторне, непередбачене, несподіване в силу індивідуальних

обставин. Розум можна визначити як здатність судити про один факт на рівні загальної культури. Якщо немає можливості (здатності) самостійно співвіднести цей інвентар з індивідуально унікальною ситуацією, то розуму немає взагалі. Є його відсутність - дурість. Навіть з величезним запасом знань. Дух — це здатність самостійно бачити й розуміти життя, дійсність у всьому її різноманітті, у її розвитку, у її власних (а не вигаданих) протиріччях, протиріччях і протилежностях — у всій їх конкретності [49].

І. В. Ільєнков стверджував, що розум і інтелект формуються лише в ході індивідуального розвитку психічної культури, створеної працею всіх попередніх поколінь людей. Дух є не що інше, як ця історично зросла інтелектуальна культура, яка в процесі виховання стала особистою власністю, особистою власністю особистості. Нічого іншого в *розумі* немає [23]. Отже, важливою умовою виховання духу І. В. Ільєнков визначив повний і відкритий доступ до світового надбання духовної культури.

Важливо, для розумового виховання стежити за тим, щоб дитина отримувала систематичні знання - організовані в певному порядку і повноті, що дозволяє розглядати і використовувати їх як єдине ціле. Зосередженість на систематизації допомагає оновлювати вже набуті знання та сприяє глибокому розумінню того, що нарощується. У процесі здобуття системних знань можна виробити загальну стратегію пізнавальної діяльності учня – від вибору предмета до встановлення його зв'язку з іншими предметами, навколо яких він існує. Далі слід аналіз його окремих властивостей у системі функціональних зв'язків з іншими об'єктами. Тому необхідним елементом змісту розумового виховання є засвоєння систематичних знань про світ.

Розумне виховання, яке спрямоване на розвиток інтелектуальних навичок та інтересу до пізнання навколишнього світу, включає: розвиток сили волі, пам'яті та мислення як основних умов пізнавального та навчального процесів; формування культури навчальної та інтелектуальної праці; формування інтересу до роботи з книгою та новими інформаційними

технологіями; а також розвиток особистісних якостей: самостійності, широти світогляду, творчих здібностей [39].

При всьому різноманітті сучасних інтерпретацій досліджуваної нами категорії *розумове виховання* не існує єдиного доступу до визначення цього терміну, його невизначеність щодо змісту. Отже, потенціал систематизованих ідей, представлених у вітчизняних та зарубіжних класичних дослідженнях у галузі педагогічної науки, на сьогоднішній день не вивчений і залишається актуальним.

Великий внесок у розвиток ідеї інтелектуального виховання зробили філософсько-педагогічні та психологічні погляди вчених минулого і сучасного століть. Зупинимося на деяких з них. Суть поняття *розумове виховання* була закладена ще в Стародавньому Єгипті, де велика увага приділялася вихованню і вихованню особистості, а розумове виховання трактувалося як прагнення до знань, де завданням вчителя було розвивати пам'ять учнів, і це було високо оцінено та виявляло значну турботу про нього. Зокрема, студентів навчали самостійно долати труднощі пізнання оточуючого світу [12].

Необхідність допомогти людині пізнати істину була на першому місці Сократом. Він стверджував, що процес набуття людиною істинного знання є продуктом самого цього знання. Педагогічний метод Сократа - Маєвтик - був заснований.

Я. А. Коменський запропонував систему знань – елементарних уявлень про навколишнє, за допомогою яких дитина поступово впроваджується у світ природи та людських взаємин. На його думку, необхідною умовою інтелектуального розвитку є розвиток чуттєвих основ мислення: пізнання починається з відчуття, відчуття переносить образи дійсності в пам'ять, які вони зберігають на все життя. [30]. Система освіти за Я.А. Коменського розробляли відповідно до вікових фаз розвитку дитини. Виховання та навчання у нього є своєрідним ключем, який повинен відкрити двері в новий світ.

Ф. Фребель виходив з необхідності використання різноманітних ігор для розвитку чуття дітей, ознайомлення з природою, життям людини та підготовки до школи. Для цього він підпорядкував дидактичний матеріал, який повинен передавати уявлення про форму, величину, просторові відносини, числа, так звані дари, а також систему заходів та ігор для розвитку чуттєвого сприйняття. На його думку, дитина, крім основних інстинктів, пізнавального інстинкту, наділена дослідженням, що становить основу навчальної діяльності. У дошкільному віці розвиток спраги пізнання має реалізовуватися шляхом безпосереднього спостереження за предметами світу [49].

Велику роль у розумінні особливостей розумового розвитку дітей відіграють роботи швейцарського психолога Жана Піаже (1896-1980). Піаже виходив із твердження, що основні психічні операції пов'язані з діяльністю. Тому не випадково запропонована Піаже теорія розвитку мислення дітей отримала назву «операційної». координується в єдину систему, основними характеристиками якої є оборотність (для кожної операції є симетрична та обернена операція). У розвитку розумових операцій у дітей Піаже виділив чотири етапи.

Перший етап - сенсомоторний інтелект. Він охоплює тривалість життя дитини від року до двох років і характеризується розвитком здатності сприймати й розпізнавати реальні предмети в дитячому оточенні. Крім того, пізнання об'єктів включає розуміння їх властивостей і властивостей.

Наприкінці першого етапу дитина стає суб'єктом, тобто відокремлюється від навколишнього світу, усвідомлює своє «Я». Він помічає перші ознаки вольового контролю над своєю поведінкою, і крім пізнання предметів у всьому світі, дитина починає пізнавати себе [63].

Другий етап - операційне мислення - відноситься до віку від двох до семи років. Цей вік, як відомо, характеризується розвитком мови, завдяки чому через предмети посилюється процес інтеріоризації зовнішніх дій, формуються наочні уявлення. У цей момент у дитини виявляється прояв

егоцентричності мислення, що виражається в труднощі прийняття позиції іншої людини. У той же час об'єкти неправильно класифікуються через використання випадкових або другорядних ознак.

Третій етап — етап конкретних операцій над об'єктами. Ця фаза починається у віці семи-восьми років і триває до 11-12 років. За цей час, сказав Піаже, розумові операції стають оборотними.

Якщо діти, які досягли даного рівня, вже можуть давати логічне пояснення своїм вчинкам, можуть переключатися з однієї думки, з однієї точки зору на іншу, ставати більш об'єктивними в судженнях. Піаже зауважував, що у цьому віці діти приходять до інтуїтивного розуміння двох основних логічних принципів мислення, які можуть бути виражені відповідними формулами, так:

I формула: якщо $A = B$ і $B = C$, то $A = C$.

II формула містить твердження $A + B = B + A$.

При цьому діти демонструють майстерність під назвою ряд Піаже. Важливим є вміння ідентифікувати об'єкти за кожною досліджуваною ознакою, як-от вага, розмір, об'єм, яскравість тощо. Крім того, у цей період у дитини формується вміння групувати предмети в класи та розрізняти підкласи.

Четвертий етап – це етап формальних операцій. Він охоплює період від 11-12 до 14-15 років. Слід пам'ятати, що на розвиток сформованих на цьому етапі операцій піде все життя. На цьому етапі розвитку у дитини формується вміння виконувати операції в розумі, використовуючи логічні аргументи та абстрактні поняття. При цьому окремі розумові операції перетворюються в єдину структуру цілого [63].

Ідеолог та засновник радянської системи освіти дітей та юнацтва А.С.Макаренко (1888–1939) розглядав інтелектуальне виховання поряд з трудовим вихованням. Педагог зауважував, що важливо виховати радянського діяча культури, а для цього ми повинні його дисциплінувати, він повинен бути політичним розвинений і лояльний член робітничого класу. А

також, ми повинні виховувати в ньому почуття обов'язку і честі, а це можливо лише за умов відповідно організованого життя педагогічного колективу, що включає вищу освіту, участь у сфері промислового будівництва та ін. [73].

К.Д. Ушинський вважав, що навчання має бути процесом розумової праці, процесом активної пізнавальної діяльності учня, червоною ниткою, що проходить через усі дидактичні вчення великого російського педагога.

Розумове виховання, як зазначав К. Д. Ушинський, має розвивати спостережливість дітей - цілеспрямований збір фактів про предмети і явища дійсності для аналізу та інтерпретації. Правильно організоване спостереження допомагає виховати дітей у віці зосередженої уваги та поглибити інтерес до пізнання світу.

Систематичне використання засобів інтелектуального виховання забезпечує загальний розвиток дитини, засвоєння знань про навколишній світ, формування її пізнавальних здібностей. Висловлювання К.Д. педагога щодо розвитку учнів у процесі навчання, показують глибше розуміння цієї проблеми, ніж те, що було раніше в педагогіці. У цьому контексті К. Д. Ушинський вперше в педагогіці підкреслив важливість оволодіння ідеями, що лежать в основі науки, вказавши на роль природознавства в розумовому розвитку.

К.Д.Ушинський підійшов по-новому і з'ясував роль ініціативи учня в цьому розумовому розвитку: за його розумінням, ініціатива учня в процесі навчання відповідає потребам духовної природи людини та закономірностям їх розвитку [74].

Проте особливо цінним для проблеми розумового виховання та розвитку мислення є припущення К. Д. Ушинського про необхідність поєднання розвиваючого впливу наукового змісту та пізнавальної ініціативи учнів та розробки дидактичного методу, який уможлиблює таке поєднання [46].

К. Д. Ушинський вважав, що процес навчання у всіх його особливостях і на відміну від процесу наукового пізнання має з ним спільну основу: учень у процесі навчання під керівництвом вчителя йде шляхом, яким крокує людство в науці.

Розумовий розвиток, за Ушинським, є результатом взаємодії двох факторів: системи (поступово наближається до наукової) засвоєних знань і розумової діяльності учнів у процесі навчання. Вплив цих факторів К. Д. Ушинський об'єднав у раціонально-діалектичний метод, згідно з яким навчання ґрунтується на розумовій діяльності учнів, а результатом є система знань [75].

Погляди К. Д. Ушинського розкривають постановку і вирішення проблеми інтелектуального розвитку в загальнодидактичних планах.

Концепція розумового розвитку, висунута іншим відомим педагогом В. І. Водовозовим, має деякі особливості, але за своєю фундаментальною основою вона схожа з концепцією розвитку думки К. Д. Ушинського. Таким чином, у концепції Водовозова немає положення Ушинського про те, що розвиток мислення учнів має бути підпорядковане формуванню узагальнюючих уявлень, які розвиваються в свідомості дитини шляхом оволодіння системою знань. З іншого боку, у висловлюваннях В.І.Ми бачимо розвиток і більш чітке формулювання уявлень про те, що процес навчання, заснований на розвитку мислення учнів, має призводити до оволодіння методами пізнання, які, на нашу думку, є принциповими. Важливе значення психологічних питань для підвищення продуктивної розумової діяльності в процесі навчання [49].

Розумове виховання, на думку В.О.Сухомлинського, - це процес засвоєння знань і формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних і творчих умінь, розвиток культури розумової праці, формування інтересу та потреби до розумової діяльності. постійне збагачення наукових знань, застосування їх на практиці.

Зазначається, що найважливішим засобом інтелектуального виховання є навчання, в якому відбувається інтелектуальний розвиток. Цікавим та змістовним є твердження що як людина не може читати без алфавіту, неможливе духовне виховання без духовного розвитку, без гнучкого, живого мислення [61].

І. А. Каїров розробив модель особистісного виховання, в якій розумове виховання є своєрідною гарантією відповідності вимогам праці та дотримання ідейно-політичних норм комуністичного виховання. Суть інтелектуального виховання, на думку І. А. Каїрова, полягає у розкритті повна величина і чистота тих моральних ідей, за втілення яких в життя змагаються найкращі люди суспільства.

М. І. Болдирьов також визначив розумове виховання як запоруку розвитку особистості в рамках вимог комуністичного виховання.

У статті «Проблема співвідношення виховання і розвитку дитини» Ф.М. Гонолобін вказує на недостатнє визначення сутності понять розвитку і виховання в сучасній педагогічній науці. У його інтерпретації «розвиток» складається з двох частин: саморуху (незалежність розвитку від цілей і намірів людини) і формування (прийняття і засвоєння зовнішнього досвіду). На його думку, освіта не лише стимулює процеси розвитку: вона змінює свідомість, сприяє формуванню якостей, які відкривають можливості подальшого розвитку [73].

Вивчаючи взаємозв'язок виховання і розвитку дитини, Д. Н. Богоявленський, Г. С. Костюк, Н. А. Менчинська зазначають, що розвиток дитини не обмежується лише здобуттям знань, навчання є одним із внутрішніх процесів, які відбуваються в житті дитини [39] . .

У своєму дослідженні С. Цимбал-Слатвінська простежує сутність поняття «розумове виховання» крізь призму історичної організації виховної роботи, традиційної парадигми «освіти для майбутнього», що виникла в Європі на початку ХІХ ст. . і не втратила своєї актуальності на сучасному етапі розвитку освітньої науки. Характер інтелектуальної освіти змінювався

під впливом суспільних потреб і реформ: від потреби інтелектуального виховання в пізнанні істини і сенсу життя (розум як найважливіша чеснота людини) до забезпечення комуністичних норм праці (інтелектуальний освіта як запорука якісних вимог до праці та дотримання ідеологічних і політичних правил), а на сучасному етапі становлення педагогічної науки – для саморозвитку, самоствердження, нового покоління, здатного формувати майбутнє суспільства (інтелектуальна освіта пропонує всебічний розвиток людини: інтелектуальної, гармонійної особистості, здатної до творчого мислення та самовдосконалення протягом всього свого життя) [75].

Отже, розумове виховання – має на меті впливати на розвиток індивідуальних інтелектуальних здібностей дітей у формі розвитку всіх пізнавальних функцій особистості; Підвищення продуктивності розумової діяльності, інтелектуальної освіти учнів у науці, діяльності, спілкуванні; Формування механізмів самоосвіти, самонавчання та самоорганізації розумової діяльності у поєднанні з розробкою сучасних психолого-освітніх методів розвитку продуктивних сторін мислення учнів та умов творчої взаємодії об'єктів учня; навчально-пізнавальна діяльність у навчанні та вихованні як основа всебічного та гармонійного розвитку обличчя дитини.

1.2. Форми та методи розумового виховання дітей дошкільного віку

Розглядаючи розумовий розвиток дітей дошкільного віку, варто зауважити про його залежність від комплексу соціально-біологічних факторів, серед яких провідну, збагачувальну і систематичну роль відіграють інтелектуальне виховання і навчання.

Розумове виховання та інтелектуальний розвиток тісно переплітаються. Інтелектуальна освіта значною мірою визначає і сприяє інтелектуальному

розвитку. Однак це відбувається лише за умови врахування закономірностей і можливостей інтелектуального розвитку дітей перших років життя.

Розумовий розвиток у дошкільному віці вищий, ніж у пізніх вікових групах. Важливо не прогавити певні можливості духовного розвитку, і, тому особливу увагу слід приділяти духовному розвитку дітей раннього віку. Основною особливістю психічного розвитку дітей дошкільного віку є переважання образних форм пізнання: сприйняття, образного мислення, уяви та ін..[52].

Дошкільний вік відкриває особливі можливості для їх розвитку та виховання. Пізнавальні процеси, що розвиваються у дітей, виявляються в різних видах діяльності. Так дитина з розвиненою уявою формує картину майбутньої діяльності, планує її, визначає, що їй потрібно. Отримані дитиною знання не тільки розширюють її світогляд, а й утворюють ставлення до людей, їх вчинків, природи, мистецтва тощо. Включення дітей у культуру, знайомство з художніми творами, сприйняття краси навколишнього світу в усьому його різноманітті потребує усвідомлення, розуміння, що неможливе без участі уяви, мислення та пам'яті. Саме так духовне впливає. Виховання, спрямоване на вплив на свідомість дитини, позитивно впливає на формування її морального вигляду, естетичний розвиток, звички до здорового способу життя.

Існуючі форми і методи розумового виховання повинні відповідати цьому завданню.

На думку Н. Молкової, виховні методи – це шляхи взаємопов'язаної діяльності вихователя та учнів, спрямованої на формування в учнів поглядів, переконань, умінь і звичок поведінки.

Залежно від навчальної ситуації підбираються конкретні виховні методи, які є передумовою підвищення ефективності виховних методів.

Прийом виховання частина, елемент навчального методу, необхідний для ефективнішого використання методу в тій чи іншій ситуації.

У зв'язку з методами і прийомами виховання є використання навчального інструментарію.

Засоби виховання - вид соціальної діяльності, що впливає на особистість у певному напрямку.

До засобів навчання належать праця, мистецтво, засоби масової інформації, навчання в школі тощо. Методи виховання поділяються на загальні (вони використовуються в усіх сферах освіти) і часткові (переважно використовуються в одній із них - правовій, економічній, фізичній).

Вибір методу та ефективність його застосування залежать від:

- вікових особливостей дітей шкільного віку та їх життєвого досвіду;
- рівня розвитку дитячого колективу;
- індивідуальних особливостей учнів. Ці особливості слід враховувати не лише в індивідуальній педагогічній роботі, а й у груповій та фронтальній педагогічній діяльності;
- ефективність виховних методів, ефективність яких полягає у врахуванні психології учня [20].

У дошкільній освіті використовуються різноманітні методи навчання. Вибрані методи повинні відповідати: загальній меті та завданням навчання, конкретному виду діяльності, що передається і в процесі оволодіння розвитком дітей, віковим та індивідуальним особливостям дітей.

У навчанні дошкільнят лідирують наочні методи. Наочні методи і прийоми включають наступне:

- спостереження,
- розгляд теми (обстеження),
- зразок (показ способів дії).

Спостереження - цілеспрямоване сприйняття реального світу, предмета чи явища в навколишньому середовищі. Провідне значення має те, що в процесі спостереження: формується основний зміст знань дошкільнят -

ставлення до предметів і явищ навколишнього світу; цей метод відповідає пізнавальним здібностям дітей дошкільного віку; як самостійний метод, його часто поєднують з іншими методами або інтегрують як прийом (при організації базових вправ, бесід тощо) в їх склад перед багатьма продуктивними видами діяльності. Отже, залежно від виду пізнавального завдання на уроці використовуються різні види спостережень:

- впізнаваний характер, в якому знання формується про властивості і якостях предметів і явищ (розмір, структура, форма, колір і т.д.);

- про зв'язки між спостережуваним об'єктом та іншими; про зміну і трансформації об'єктів (перетворення матеріалів при роботі по цій темі, ріст і розвиток рослин і тварин, сезонними змінами в природі, роботі і житті людей і т.д.). Цей вид спостереження дає знання про процеси, об'єкти навколишнього світу в їх динаміці, взаємодії; репродуктивного характеру, коли стан об'єкта частково визначається певними особливостями - картина всього явища (наприклад, колір ґрунту дітей визначають їх вологість, колір ягоди - його стиглості і т.д.).

Розгляд предмета (обстеження) - цільові аналітичні і синтетичні сприйняття теми через матеріальне, рухову і візуальний. На основі вивчення теми у дітей старшого віку формується уявлення про неї. Опитування використовується для вирішення різноманітних навчальних завдань:

- уточнювати та збагачувати уявлення дітей про предмети та явища в житті (при цьому уточнюється та збагачується словниковий запас дітей);

- на формування у дітей зорових образів предметів, сприйняття яких неможливо гарантувати в житті;

- узагальнити та систематизувати знання дітей (у поєднанні з бесідою);

- активізувати словниковий запас і розвивати зв'язну мову дітей;

– розвивати естетичне сприйняття дітей, збагачення естетичних вражень і почуттів.

Зразок (показ способів дії) – те, чому діти повинні виконувати різноманітні завдання в класі. Використання зразка може бути різним за характером та організацією пізнавальної діяльності дітей (від надання дітям готової інформації – можливостей уявлення, коли вони потребують розуміння та безпосереднього відтворення, до організації часткової пошукової діяльності – на змінну чи неповну). зразки) [14].

До групи практичних методів навчання входять:

- вправи,
- ігровий метод,
- елементарні досліди та моделювання.

Пізнавальна діяльність дітей сама по собі ґрунтується на наочно - дієвих і наочно - образних формах мислення у взаємодії зі словесно - логічним мисленням.

Вправи - це багаторазові повторення розумових і практичних дій дитини з певним змістом. Суть вправи полягає в застосуванні знань у дії, що визначає її виховне та розвивальне значення. Відповідно до педагогічних завдань вихователь може використовувати вправи, які вимагають від дітей різного рівня активності та самостійності: наслідувально – виконавчого, конструктивно-творчого [49].

Ігровий метод передбачає використання різних компонентів ігрової діяльності в поєднанні з іншими прийомами: запитаннями, інструкціями, поясненнями та поясненнями, демонстрацією тощо. Ігрові методи навчання використовуються для закріплення, узагальнення та систематизації знань, а також для розвитку та розвитку. покращення когнітивних процесів. Як метод, гра може бути використана у фронтальних формах організації навчання в дошкільних закладах, а також при індивідуальній та груповій організації позаурочного виховання дитини.

Елементарний досвід – це певним чином процес перетворення життєвої ситуації, предмета чи явища з метою приховування прихованих, безпосередньо не представлених властивостей предметів для виявлення, встановлення зв'язків між ними, причин змін тощо. Таким чином, участь дітей у елементарних експериментах вимагає складного аналітичного та синтетичного мислення, вміння порівнювати, зіставляти та робити висновки опрацьованого [53].

Моделювання - це процес вибудовування моделі та її використання для формування знань про властивості, структуру, зв'язки та зв'язки об'єктів. Особливість моделювання як методу навчання полягає в тому, що воно робить невидимими перед безпосереднім сприйняттям властивості, зв'язки, відношення об'єктів, суттєвих для розуміння певних явищ у формуванні знань, що наближають зміст терміна. Використання моделей дає змогу дітям показати істотні характеристики предметів, закономірні зв'язки, систематичність знань і наочно-схематичне мислення [12].

У дошкільному навчанні широко використовуються словесні методи:

- бесіда,
- пояснення,
- питання
- заохочення,
- поради,
- художнє слово.

Бесіда – це бесіда, організована вчителем, у якій вихователь за допомогою запитань, пояснень і пояснень спонукає дітей до формування уявлень про вік теми чи явища. Особливості методу бесіди забезпечують максимальне стимулювання активності дітей. Бесіда знайшла широке застосування як метод навчання дошкільнят.

Пояснення – це словесний метод привласнення думок дітей, який допоможе їм зрозуміти і зрозуміти, що і як вони повинні робити під час

уроку і що вони повинні отримати в результаті. Пояснення дається в простій, доступній формі у всьому Дано групам дітей або окремим дітям. Пояснення часто поєднують із спостереженням, демонстрацією методів і прийомів роботи.

Також використовується в тих випадках, коли дитина не в змозі виконати завдання.

Нагадування як короткі інструкції є важливим методичним прийомом навчання. Зазвичай його використовують до того, як діти приступають до виконання завдання. Цей прийом допоможе дітям вчасно розпочати завдання, спланувати та організувати діяльність.

Заохочення - методичний прийом, який вселяє впевненість у дітей старшого віку, змушує почуватися успішними. Відчуття успіху стимулює активність, підтримує активність рідних

Художнє слово викликає інтерес до предмета, допомагає залучити дошкільників на урок. Ненудне використання художнього слова на уроці створює емоційний настрій, пожвавлює образ.

У роботі з дітьми вчителі повинні орієнтуватися не тільки на розвиток навчальних умінь, а й на створення умов для розвитку та збагачення окремих видів діяльності дітей (ігрової, рухової, художньої, практичної, пізнавальної, комунікативної мови), забезпечувати різноманітність форм і методів виховного впливу [70].

Таким чином, розумове виховання має на меті пізнання навколишнього життя, здобуття знань і застосування різноманітних його умов, тренування розумових здібностей, розвиток допитливості та пізнавальних інтересів. На цю мету спрямовані наочні, словесні та практичні методи. До групи наочних методів входять: спостереження; Оцінка картин, показ кінострічок і фільмів, відео; показує зразок завдання, режим дії і т. д. До групи словесних методів входять бесіда, пояснення, читання художньої літератури. Основними практичними методами розумового виховання дошкільників є вправи, ігрові методи, елементарні досліди, ліплення.

1.3. Використання казки у розумовому вихованні дітей дошкільного віку

В даний час проблема людини, її виникнення і розвиток все більше стає предметом теоретичного та експериментально-педагогічного аналізу. Розвиток особистості поза освітнім процесом немислимий. Розуміння освіти як «діалогу культур» та «діалогу особистості» дає змогу по-новому поглянути на проблеми виховання та розвитку дітей, підбору змісту освіти та проектування навчально-виховного процесу для дітей дошкільного віку.

Питання про існування фольклору в епоху «постмодерну» у ХХІ. Століття залишається одним з найбільш обговорюваних в освіті. Сьогодні вона розглядається як критерій ставлення сучасної людини до того, що спочатку було важливим для народу [1].

Звернення вихователів та вчителів до народної культури сьогодні є культурно доцільним процесом відродження моралі, розуміння якої, на думку вчених, має розпочатися з раннього віку. У дитинстві дитина стикається з цінностями народної культури, які знайшли своє відображення в такому літературному жанрі, як казка. Це своєрідний художній літопис народу, його життя.

У дошкільних навчальних закладах темою діалогу культур є фольклорні твори, у тому числі казка, що спонукає до самостійного осмислення та розуміння дитиною тієї чи іншої культури. Просто побудова казки, її композиція, яскравий контраст між добре і погане, фантастичні образи, виразна мова, динаміка подій, повтори — усе це робить казку особливо цікавою для дітей.

Казку можна вважати одним із найдавніших виховних засобів у її історичному розвитку. Він символічно представляє ситуації, які пережила дитина, а свідоме та несвідоме розуміння сенсу цих ситуацій дає змогу дитині зрозуміти почуття та переживання. Дітям близькі теми та образи казок. Героями казки є самі діти або їхні родичі (бабусі, дідусі, брати, сестри

тощо) або знайомі дитині тварини. Але дії та події формуються фантазією – магічними перетвореннями: тварини діють і говорять, як люди. Завдяки високому рівню образності показаних казкових знахідок вони є справжніми для дитини, а оскільки дітям властиве «входження в зображені події», вони співпереживають героям казки [3].

Дослідженню особливостей художнього сприйняття казки в дошкільному віці присвячено багато досліджень психологів і педагогів [1; 2; 7]. Уже в дошкільному віці у дітей формується осмислене сприйняття, що виявляється в розумінні змісту і морального змісту твору, у вмінні розрізняти й сприймати художні засоби виразності. При цьому вчені відзначають значну невідповідність між вміння дітей сприймати образний порядок літературних і народних творів та вміння висловлювати свої думки, враження та переживання у творах.

Народне виховання активно використовувало дидактичний потенціал українського казкового епосу, завдяки чому казка посіла друге місце після колискової в материнській школі. Казка використовувалася в сімейному вихованні не тільки для розваги, а й для заспокоєння дитини, тренування пам'яті, це був перший «підручник», енциклопедія народної мудрості, з якої дитина пізнала світ і себе в світ. Історія передавалася з уст в уста і є пульсуючою артерією живого Божого слова, що єднала українців у просторі і живих, і мертвих, і ненароджених, була листом у вічність навіть тоді, коли в розпачі стискалися руки, тому що писати і читати рідною мовою. Вона як безсмертний фенікс, вона як правда, вона живе, як саме життя.

К. Д. Ушинський помітив великий вплив казки на дитину. Зокрема, він зауважував, що у багатьох казках люди перероблені чи перекомпоновані спеціально для дітей. Можна говорити про перші й найблискучіші спроби народного виховання, і варто зазначити що ніхто не може зрівнятися з педагогічним генієм народу в цьому. Народні казки дітям легко читати, тому що дитячі слова та фрази повторюються знову і знову в усіх дитячих казках. Ось чому народна казка не тільки цікавить дитину, це не лише чудова вправа,

коли читаючи його вперше, знову і знову повторюючи слова та речення, але надзвичайно швидко відбивається в пам'яті дитини з усіма його подробицями та народними висловами. Моральний зміст оповідання тут не має значення, але часто його взагалі немає. Вихователі природи – бабусі, мами й дідусі – які не вилазять з печі – розуміли інстинктивно і з досвіду знали, що моральні сентенції приносять дітям більше шкоди, ніж користі, і що мораль не на словах, а в самому житті й дитині, з усіх боків і кожную хвилину всюди проникає в її душу. Я рішуче ставлю народну казку недосягнути понад усі оповідання в навчальній літературі, які свідомо пишуться для дітей. У цих історіях освічена доросла намагається зрозуміти дітей, фантазує, як дитина, і не вірить жодному написаному їй слову. Як би ви не підробили таку історію, вона все одно фейк: дитяча гримаса на обличчі старого. У народній казці велика дитина, сповнена поезії, — це той народ, який розповідає дітям свої сни і принаймні наполовину сам у ці сни вірить» [67].

І.Я. Франко наголошував на виховному значенні народних казок. Адже у передмові до збірки «Коли ще звірі говорили» зазначив: «Я бажав би, щоб наші діти в інтересі здорового і морального розвою якнайдовше витали фантазією в тім світі простих характерів і простих відносини ... тому вони закладуть перші і найміцніші підвалини захоплення чесністю, правдивістю і справедливістю, а особливо любові до природи і бажання придивитися до своїх творів ... »[54]. А в статті «Байка про байку» письменник розповів про незабутні враження дітей від казки, про його роль у зміцненні любові дитини до рідної мови.

Софія Русова у статті «В оборону казці» писала: «Вже розвинена уява дітей не повинна максимально обмежувати вплив казок і повинна вносити в дитяче читання більше реального, правдивого матеріалу. Але все живе, все має почуття, знає благодать, знає правду, все сповнене чарівного життя - і квітка, і береза, і птахи, звірі, і вітер, і вода...»

В. О. Сухомлинський назвав казку «свіжим вітром, що роздмухує вогник дитячої думки і мови». Про виховну цінність казки видатний педагог писав у багатьох своїх статтях, зокрема «Казкова кімната», «Школа під блакитним небом», «Розумове виховання та всебічний розвиток особистості», «Коллективна творчість». Роль казки в колективному житті дітей «Естетичні почуття молодших школярів» та ін.

Виховний потенціал казок, їх багатофункціональність визнають більшість науковців, які розрізняють пізнавальну, морально-етичну, естетичну, езотеричну та евристичну функції казки [65].

Процес залучення дітей до народної культури здійснюється в тих видах діяльності, які є найбільш привабливими і важливими для дошкільнят. Психолого-педагогічні дослідження вказують на важливість художньої мови та образотворчої діяльності, які сприяють розвитку не лише уяви, творчості та сприяють розвитку творчих здібностей у дітей, а й мови (Н.П. Сакулін, Т.С. Комаров та ін.) [8; 9]. Дослідження багатьох авторів базуються на основних засадах культурно-історичної концепції розвитку людини в онтогенезі Л. С. Виготського, який досліджував психологію творчості. Автор виявив, що творчість дає можливість дитині оволодіти людською мовою, цим тонким і складним інструментом формування і передачі думок, почуттів і внутрішнього світу людини, реалізуючи свої творчі прагнення та вміння.

На думку Н. Ф. Вешкурцева, оптимальною психологічною передумовою для ознайомлення дітей з художньою літературою є власний літературний твір [5]. Автор зазначає, що поки дитина не відкриє в собі автора, дитина відчужена від авторської позиції, вираженої в художньому творі. При цьому автор вказує на вихід дітей через літературну (рольову, режисерську, драматизацію) на літературну творчість. У розробленій нею методиці навчальних ігор особлива увага приділяється екшн-рольовій грі «Театр», а також роботі за методикою «Продовження казки» на позицію автора та позицію в. логічний. досягти завершення діалогу.

Т. І. Алієва, яка вивчає художньо-мовну діяльність дітей з урахуванням використання казок, наголошує, що в процесі сприйняття дитина пізнає новий зміст і отримує поштовх до створення своїх творчих робіт. казку як основу своєї творчості, дитина вводить образні мотиви з інших казок, що пропонує вихід із чистого схематизму у сфері творчої інтерпретації. На думку автора, головну роль у цьому процесі відіграє розвиток зорового зору дитини, а природною реалізацією її здібностей є художньо-ігровий характер сприйняття [5].

Динаміка казкової картини визначається простором можливих смислових втілень.

В. А. Левін наголошує на великому впливі казки на успішність творчої мовної діяльності старших дошкільників, відзначаючи, що казка є одним із найцікавіших видів поезії для дітей, оскільки вони прагнуть самовираження у внутрішньому духовному світі [4]. Автор порівнює казку зі сценарієм гри, в якій дитина грає разом із улюбленим героєм у своїй уяві. Результатом ігрового мовотворення є винайдена нова кінцівка казки, яка відтворює казку в обличчях як спілкування, а також окремі художні твори, які опановують діти.

Казка служить не лише джерелом знань про життя людей, їх традиції та загальнолюдські цінності, а й засобом художнього виховання через інтеграцію художньої мови та мистецтва. Це можливо тому, що в основі казки лежить художній образ, який володіє творчістю та виразністю.

Зміст казки в більшості випадків стимулює дітей до активності: грати, вирізати, наклеювати, малювати, прикрашати, відтворювати епізод казки за допомогою міміки та жестів. Активна діяльність дітей розвиває дрібну моторику рук, творчі здібності.

Аналізуючи поняття ефективності використання казок у роботі з дітьми дошкільного віку можна зауважити на залежності від бажання вихователя, його знання казки та вміння їх подати а потім доречно проаналізувати. І, тому, плануючи використання казки, вихователь та вчитель повинен

враховувати завдання, які сприяють розвитку мови, мислення та уяви, елементарних математичних навичок, суспільно-екологічного виховання та ін.

Казка забезпечує змістовне, цікаве, радісне виховання та навчання дітей, є засобом всебічного розвитку особистості. Використання казок сприяє вирішенню завдань морального, інтелектуального та екологічного виховання, розвиває мовні та математичні здібності дітей.

Важлива роль казки у розвитку усної мови дітей дошкільного віку. Тексти розширюють словниковий запас, допомагають правильно будувати діалоги, розвивають зв'язну й логічну мову, збагачують образотворчу мову та емоційність.

Вибираючи казки, перше, що потрібно зробити, це вибрати ті, які ви можете розповідати дітям, а не читати їх. Це дозволяє побачити очі дітей та їхню реакцію на розповідь [54].

Адже не можна не читати книгу мімікою та жестами. Ви також не повинні переривати свій переклад перекладом або поясненням, оскільки це суперечить цілісному сприйняттю твору. Не варто переживати, що дитина чогось не розуміє: якісь незнайомі слова можуть звучати в її голові, як чарівна музика, викликати цікавість і стимулювати процес пізнання.

Після розповіді або прочитання казки слід поставити обдумані запитання, щоб побачити, чи зрозуміла дитина суть завдання.

Старші дошкільнята намагаються самостійно придумати оповідання чи казку. Мають розвинену творчу уяву, певний життєвий досвід, вміння зв'язно висловлювати свої думки. Самостійне придумування казок сприяє розвитку творчих здібностей дітей, що є одним із важливих завдань виховання нащадків. Готуючись до власних розповідей, діти вчаться описувати іграшку, описувати картинку, переказувати відому казку, невеликі літературні твори та придумувати власні історії. Тема казки повинна бути близькою дітям, відповідати їхнім інтересам і захоплювати. Тільки за цієї умови активно працює творче мислення дітей; вони з власного досвіду згадують різні події

та ситуації, поєднують їх, створюють нові. У цьому процесі розвивається мова дітей.

Важко переоцінити велике значення казки як засобу розвитку мови для учнів. Та, текст казки це чудовий матеріал для формування зв'язних мовних навичок. Молодші школярі люблять розповідати казки, зберігають популярні образні вислови та зображувальні засоби (порівняння, епітети) і переймають унікальну синтаксичну структуру, мову, структуру речень та емоційні характеристики твору в казках [41].

Успішному розвитку мови дітей сприяє використання різноманітних методів і прийомів під час роботи з казкою:

- придумати нові назви для відомих казок (наприклад, казка «Рукавичка» - «Дружна рукавичка», «Новий дім для тварин», «Як дідусь рукавичку втратив»);

- введення до змісту казки частки «не» («На дідовому городі росла не ріпка, а...» – «Дід виростив велику капусту, а баба Марушка тоді всім героям казки зварила смачний борщ»);

- знайти слова з однаковим звучанням і різним значенням (замок – замок);

- розпізнати і назвати слово без голосних (Кз дрз - коза дреза; Клбк - Колобок; Дв пвнк - два півні).

- назвати слова, які образилися і втекли з казки;

- відгадати, що це за казка, наприклад: «Жи-бу-ді-ба-бу-у-ні-ку-ря-зне-ку-ря...». Казка сприяє розвитку мислення та уяви у дітей дошкільного віку. З цією метою можна вдало використовувати «чарівну паличку», яка стимулює дітей до творчості – діти творять добро, фантазують, рятують героїв від злості.

У системі розвитку мислення та уяви доцільно використовувати проблемні питання: чому, для чого, як і коли. Наприклад, «Чи виграв би Кіт у чоботях, якби людоед не перетворився на мишу?»

Варто взяти до уваги широкий спектр казок про логіко-математичний розвиток дітей. Використовуючи незвичайні математичні завдання, пов'язані зі змістом казки, діти вчаться встановлювати зв'язки і залежності, усвідомлювати, що кількість, форма і розмір не залежать від кольору, розташування та матеріалу предмета, складати і розв'язувати задачі.

Важливо, що зміст казки, певним чином, стимулює дітей до активності, а саме: грати, вирізати, наклеювати, малювати, прикрашати, відтворювати епізод казки за допомогою міміки та жестів. Отже, активна діяльність дітей є вкрай важливою, зокрема, розвиває дрібну моторику рук, творчі здібності [50].

Діти сприймають казкову ситуацію як гру. Тому їм не доводиться повторювати те, що вони знають, і підкреслювати, що казка вигадана. Історія про хороше і погане, добре і погане. Увага дітей має бути зосереджена на цих морально-людських категоріях, а не на викритті дивацтва казкових ситуацій. І ще одна обставина попереджає вчителя, що фантастична казкова база ускладнить увагу дітей. Це наявність у підручниках казок, сюжет яких має мало спільного з вигадкою та незвичайністю.

Діти люблять творчі завдання в казці: придумати продовження казки, придумати казку за ключовими словами чи змінити героїв головних героїв казки. Написані казки можна інсценувати, ілюструвати, малювати на асфальті. Треба дати дітям волю використовувати всю свою фантазію, а не вставляти дитину в рамки. Скільки фантазії та гарного гумору на уроці, коли маленькі казкарі створюють «ланцюжок казок», у якому потрібно по черзі продовжити казку, в якій було лише два слова: «Одного разу...» або «Колись драматизація, навпаки, допомагає у підборі сприятливої інтонації, висоти голосу, міміки та жестів. Робота над казками є хорошим засобом розвитку творчого мислення, вона розвиває, збагачує мову, стимулює уяву, уяву, стимулює продуктивне мислення.

Складання казок викликає великий інтерес у дітей, дає можливість задовольнити потребу у творчості, гарантує успіх кожному.

З метою стимулювання розвитку творчого мислення за допомогою спеціальних вправ створюються зовнішні ігрові умови та формуються необхідні розумові операції. В іграх мозок дитини може створювати нові ідеї, конструкції, предмети, вироби, які покращують або реконструюють уже досягнуте або конструюють щось нове [54]. Казка використовується для ознайомлення дошкільнят з поняттями логіки та математики. Казка – це шлях до знань, до нових відкриттів. Недарма В. Сухомлинський у порівнянні з грою назвав оповідання живим виявом найсильніших інтелектуально-емоційних особливостей людини. У казках автор говорить про складні й абстрактні поняття просто, доступно, зрозуміло. Математичні розповіді спонукають до розвитку логічного мислення та уяви; Цікаво знайомити дітей зі складними математичними поняттями; розвивати математичну мову; Розвивати інтерес до математики; виховувати моральні якості.

На думку В. О. Сухомлинського, казка — це активне естетичне мистецтво, що охоплює всі сфери духовного життя дитини: розум, почуття, уяву, волю. Жанр казки розвиває мислення кожної дитини, допомагає створити інтелектуальну атмосферу в дитячому колективі. Воно захоплює почуття учнів, адже через казку діти пізнають світ не лише розумом, а й серцем. Музика, фантазія, казки та мистецтво допомагають дитині розвивати її духовні сили. Без казки – живої, яскравої, що захопила свідомість і почуття дитини, неможливо уявити дитяче мислення і мову як міру людської думки і мови [61].

Таким чином, казка має великий вплив на інтелектуальне виховання. Завдяки казці формується не тільки розумовий розвиток дитини, а й необхідні специфічні пізнавальні розумові здібності, які є основоположними для успішного розвитку дитини.

Висновки до розділу 1

Концепція розумового виховання викликала інтерес у всі часи, але її зміст змінювався відповідно до потреб суспільства та реформ. Зокрема, під

цим розуміли істину і сенс життя, інтелектуальний розвиток, запоруку якісної відповідності вимогам праці, саморозвитку, самоствердження, вміння формувати майбутнє суспільства. В даний час розумове виховання - має на меті впливати на розвиток індивідуальних інтелектуальних здібностей дітей у вигляді розвитку всіх пізнавальних функцій особистості; Підвищення продуктивності розумової діяльності, розумового виховання учнів у природознавстві, діяльності, спілкуванні; Формування механізмів самоосвіти, самонавчання та самоорганізації розумової діяльності у зв'язку з розробкою сучасних психолого-освітніх методів розвитку продуктивних сторін мислення учнів та умов творчої взаємодії об'єктів учня. навчально-пізнавальна діяльність у навчанні та вихованні як основа всебічного та гармонійного розвитку обличчя дитини.

Розумове виховання, як інструмент пізнання навколишнього життя, оволодівати знаннями та застосовувати його різноманітні умови, розвивати розумові здібності, розвивати допитливість та пізнавальні інтереси. На цю мету спрямовані наочні, словесні та практичні методи. До групи наочних методів входять: спостереження; Розгляд картин; Показ слайдів і фільмів, відео; показує зразок завдання, режим дії і т. д. До групи словесних методів входять бесіда, пояснення, читання художньої літератури. Найважливішими практичними методами розумового виховання дітей дошкільного віку є вправи, ігрові методи, елементарні досліди, ліплення.

Величезний вплив на інтелектуальне виховання має казка. Завдяки казці формується не тільки розумовий розвиток дитини, а й необхідні специфічні пізнавальні розумові здібності, які є основоположними для успішного розвитку дитини.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ У РОЗУМОВОМУ ВИХОВАННІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

2.1. Організація та методика дослідження

Завдяки вивченню, аналізу та узагальненню наукової літератури ми виявили, що проблема психічного розвитку дітей дошкільного віку викликає особливе занепокоєння на цьому етапі, оскільки є важливою складовою розвитку дитини.

Ми провели емпіричне дослідження на базі Пакульського ЗДО «Смайлик».

В експерименті взяли участь 20 дітей старшого дошкільного віку. Експеримент проводили в рамках навчально-виховної діяльності діти віком від шести до семи років.

Метою експерименту з висловлюваннями було:

- 1) визначити показники та рівні інтелектуального розвитку старших дошкільників;
- 2) розкрити можливості казки як засобу розумового виховання старших дошкільників;
- 3) систематизувати та зробити висновки з експериментальних досліджень.

Дослідження повинно визначити рівень розвитку наочно-логічного мислення.

З метою визначення рівня інтелектуального розвитку ми виділили наступні критерії та показники (табл.2.1).

Таблиця 2.1.

Критерії та показники рівня розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку

Критерії	Показники
Рівень розвитку наочно-дійового мислення	Вміння якомога точніше відтворити інформацію
Рівень розвитку логічного мислення	Вміння виявити зв'язок предметів один з Одним
Рівень розвитку словесної творчості	Вміння складати казки, володіння словниковим багатством рідної мови, зв'язності мови; вміння будувати зв'язне висловлювання оповідального типу.
Рівень переключення та розподілу ваги	Вміння запам'ятати і відтворити зображене/ почуте
Рівень розвитку зорової пам'яті	Вміння знайти фігури з пам'яті, на іншому бланку серед багатьох інших

Згідно розроблених критеріїв та їх показників були виділені три рівні:

- високий рівень – всі завдання виконані в повному обсязі, але є декілька помилок
- середній рівень – завдання виконані наполовину або з помилками
- низький рівень – виконані тільки деякі завдання

Дослідження проводилося в три етапи:

I етап - вивчення літератури на обрану тему;

II етап – вибір методів, завдань діагностичного дослідження, які дали нам основу для формування фази, яка була спрямована на підвищення рівня інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку;

III етап - аналіз ефективності роботи.

У дослідженні були використані такі методики: «Обведи контур», «Четвертий зайвий», Методика вивчення зв'язного мовлення В.П.Глухов, «Запам'ятай і розстав крапки», «Розпізнавання фігур».

Розглянемо методи більш детально.

Метод «Обведи контур» (додаток А).

Технологія дає можливість оцінити наочно-дійове мислення.

Дітям показані рис. 1, 2 і пояснить, що завдання цієї методики — якомога швидше і якомога точніше відтворити олівцем або кульковою ручкою на правій половині цієї ж фігури контур, зображений у лівій частині. Потрібно постаратися зробити всі лінії рівними і точно з'єднати кути фігур. Бажано також, щоб контури фігур були відтворені в тих же місцях, що і на малюнках - прикладах зліва. Як результат виконання завдання оцінюється точність, точність і швидкість роботи.

Оцінки даються в балах залежно від швидкості та якості (точності) виконання завдання [48].

«Четвертий зайвий» (Додаток Б).

Мета: дослідження логічного, образного мислення, вміння узагальнювати

Вік: дошкільний, молодший шкільний вік (6-7 років)

З метою перевірки сформованості основ словесно-логічного мислення бажано спиратися на поєднання суто словесних завдань із завданнями, виконання яких включає дії з наочним матеріалом.

Досліджено ступінь узагальненості, логічну обґрунтованість і наочність формулювань, активність, можливість формування та використання узагальнених уявлень.

Для діагностики потрібно 10 карток, структурованих за принципом: 3 елементи об'єднані загальним поняттям, а четвертий відноситься до іншого поняття. Теми та їх призначення повинні відповідати звичайному рівню обізнаності шестирічних дітей.

Техніка проведення. Дитині показують картку із зображенням 4 предметів і просять назвати їх. Тоді виникає питання: «Подивіться уважно і скажіть, яка тема тут зайва і чому? Який з них не підходить? Чому? І які 3 з них мають щось спільне? »

Коли ви закінчите зі всіма 10 картками, настав час почати аналіз.

При підготовці карток доцільно передбачити їх 4-5, де колір контрастував би не над зайвими об'єктами, а з тими, що є частиною концепції (наприклад, така картка: груша, слива, яблуко, морква. Слива – це за кольором, але це не значуща ознака). Такі завдання дають змогу визначити, наскільки діти оперують істотними ознаками, відхиляючись від незначних і суперечливих [64].

Методика вивчення зв'язної мови В. П. Глухов (додаток Б). Глухів В.П. пропонує спостереження за мовою дітей у грі, побуті та навчанні (уроки логотерапії та різноманітні спеціалізовані практичні курси, уроки рідної мови). Основна увага приділяється наявності та рівню фразових мовних навичок у дітей та специфіці мовної поведінки. Відповіді дитини фіксуються на уроках-монологів у вигляді окремих висловлювань, коротких повідомлень, розповідей.

Для повноцінного вивчення зв'язної мови дітей використовується ряд завдань, серед яких: написання речень/розповідей про окремі ситуаційні образи; Написання оповідань за трьома тематично пов'язаними образами; Переклад тексту; Складання розповіді за картиною або серією сюжетних картинок; твір оповідання на основі особистого досвіду; складіть опис історії.

З метою комплексного дослідження зв'язного мовлення дітей використовується серія завдань, яка включає: складання речень/розповідей щодо окремих ситуаційних картинок; складання розповідей за трьома картинками, пов'язаним тематично; переказ тексту; складання оповідання з картинки чи серії сюжетних картинок; твір оповідання з урахуванням особистого досвіду; складання оповідання-опису.

Враховуючи індивідуальний рівень мовного розвитку програми, програму опитування можна доповнити наявними завданнями з творчими елементами, закінченням розповіді на певному початку; придумати розповідь на певну тему.

Комплексне обстеження дає змогу цілісно оцінити вміння дитини говорити різними мовами – від елементарних (написання фрази) до найскладніших (написання оповідань з творчими елементами). При цьому враховані характерні особливості та недоліки побудови розгорнутих висловлювань, які можна виявити у дітей старшого дошкільного віку із загальним мовним недорозвиненням під час спеціального дослідження [47].

Методика «Запам'ятай і розстав крапки» (додаток Д).

Ця методика використовується для оцінки уваги дитини. Для цього використовується стимулюючий матеріал. Аркуш з точками попередньо розрізається на 8 маленьких квадратів, які потім укладаються так, щоб був квадрат з двома точками вгорі і квадрат з дев'ятьма точками внизу (всі інші йдуть зверху вниз, щоб підрахувати кількість точок на ньому).

Перед початком експерименту дитині дають наступні вказівки:

«Зараз ми граємо з вами у гру уваги. Я покажу вам одну за одною картки, на яких намальовані точки, а потім я намалюю ці точки на порожніх місцях у тих місцях, де ви бачили ці точки на картках. Потім дитині показують кожну з восьми карток з точки зверху вниз у стопі одна за одною протягом 1-2 секунд, і після кожної картки його просять відтворити точки, що бачені на пустій картці, протягом 15 секунд. Цей час дається дитині, щоб вона могла згадати, де бачили точки, і відзначити їх на чистій картці.

Оцінка результатів. Обсяг уваги дитини – це максимальна кількість точок, які дитина могла правильно відтворити на будь-якій з карток (вибраних і з карток, на яких було правильно відтворено більшість точок) [48].

Методика «Впізнай фігури» (додаток Ж).

Це техніка впізнавання. Такий тип пам'яті є одним з перших, який з'являється і розвивається в онтогенезі у дітей. Розвиток цього виду істотно впливає на формування інших видів пам'яті, зокрема запам'ятовування, зберігання та відтворення.

У методиці дітям пропонуються малюнки, які супроводжуються такими інструкціями:

«Перед вами 5 картинок, які розташовані рядами. Ліва картинка відокремлена від інших подвійною вертикальною лінією і виглядає як одна з чотирьох картинок, розташованих у ряд праворуч. Треба якнайшвидше знайти подібну картинку і вказати на це».

Спочатку для тестування дитині пропонується розв'язати цю задачу на малюнках, показаних під порядковим номером 0, а потім - після того, як експериментатор переконується, що дитина все зрозуміла правильно, дають можливість розв'язати цю задачу в малюнках з цифрами від 1 до 10.

Експериментальна робота здійснюється доти, поки дитина не виконає всі 10 запропонованих завдань, але не довше ніж 1,5 хвилини (півтори хвилини), виключенням не є навіть якщо дитина ще не впоралася з завданнями [48].

2.2. Результати дослідження рівнів розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку

На етапі установчого експерименту ми проводили та враховували результати рівневого дослідження за певною методикою.

Результати визначено методом «Обведи контур»: високий рівень показали 34% дітей, середній – 50,0% дітей дошкільного віку, низький – 16% дітей. (табл. 2.2, рис. 2.1).

Таблиця 2.2

Результати дослідження наочно-дійового мислення

Рівні	Результати, %
Високий	34
Середній	50
Низький	16

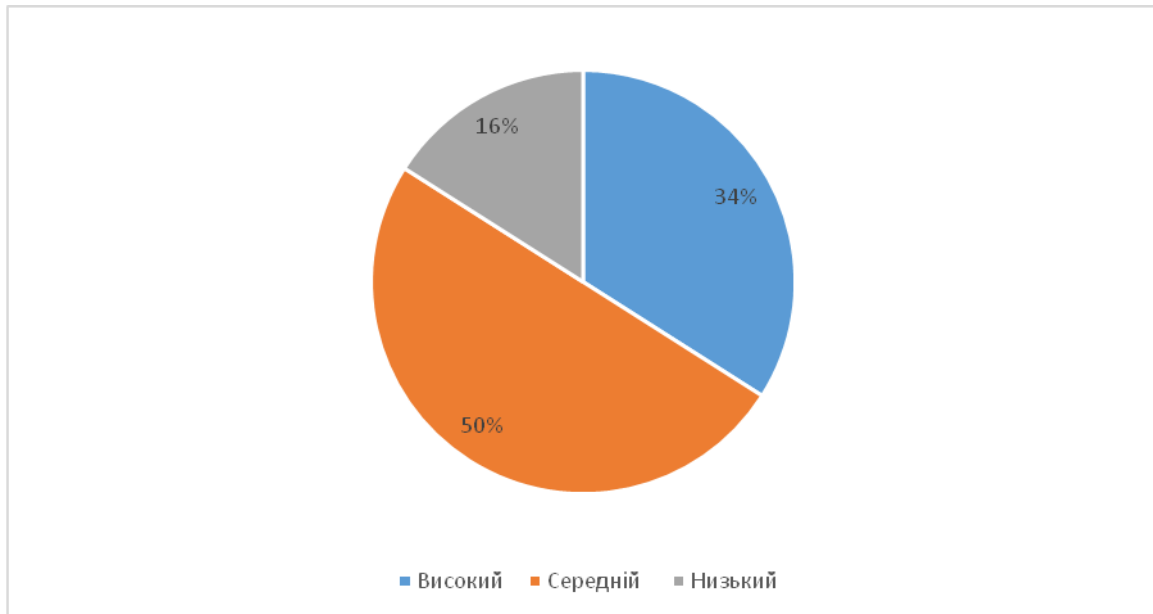

Рис. 2.1 Результати дослідження рівня наочно-дійового мислення

За методикою «Четвертий зайвий» рівні розвитку логічного мислення розподілилися наступним чином: високий – 63%, середній – 37% (табл. 2.3, рис. 2.2)

Таблиця 2.3

Результати дослідження рівня логічного мислення

Рівні	Результати, %
Високий	63

Середній	37
----------	----

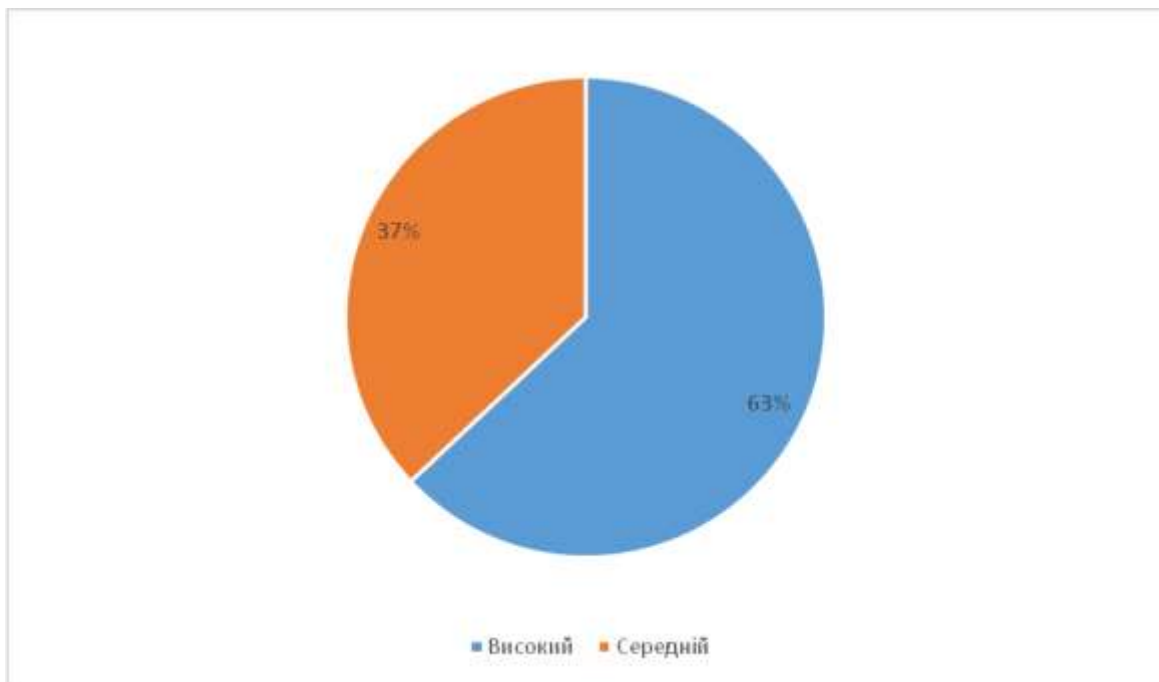

Рис. 2.2 Результати дослідження рівня логічного мислення

Рівень розвитку словесної творчості за методикою В.П. Глухова зображено в таблиці 2.4 та на рисунку 2.3

Таблиця 2.4

Результати дослідження рівня розвитку словесної творчості за методикою В.П. Глухова

Рівні	Результати, %
Високий	13%
Середній	67%
Низький	20%

Як вбачається з таблиці, високий рівень виявлено лише у 13% дітей, середній – у більшості дітей (67%), у трьох дітей (20%) – низький рівень.

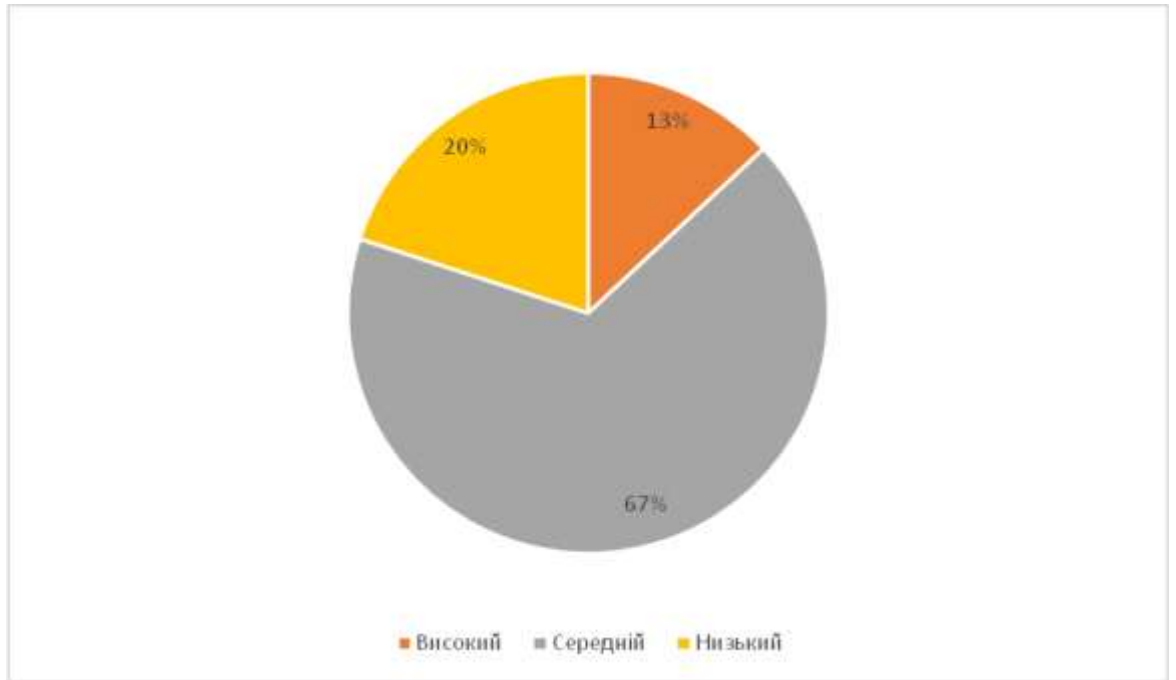

Рис. 2.3. Результати дослідження рівня розвитку словесної творчості

За методом «Запам'ятай і розстав крапки» результати розподіляються так: 24,0% мають високий рівень, 16,0% середній рівень і 60,0% низький рівень. З отриманих результатів робимо висновок про складність завдання (рис. 2.4).

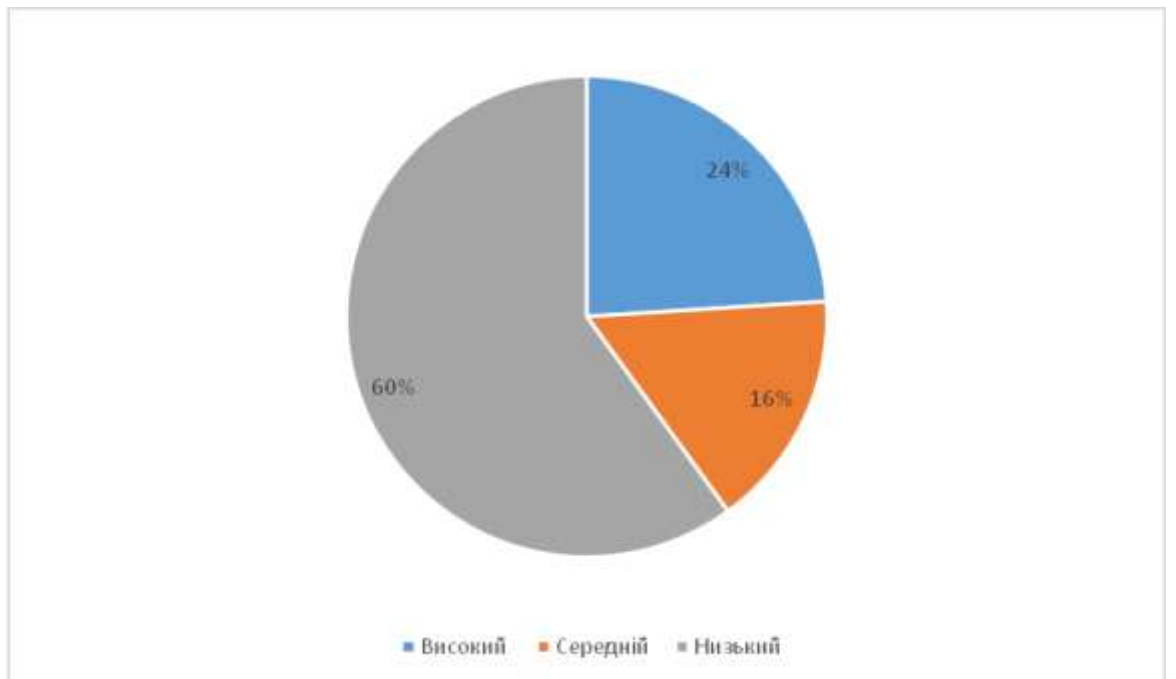

Рис. 2.4. Результати дослідження рівня переключення і розподілу уваги
Узагальнені результати зображені у таблиці 2.5 та на рисунку 2.5.

Таблиця 2.5

Результати дослідження рівня розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку

Рівні	Результати, %
Високий	40%
Середній	36%
Низький	24%

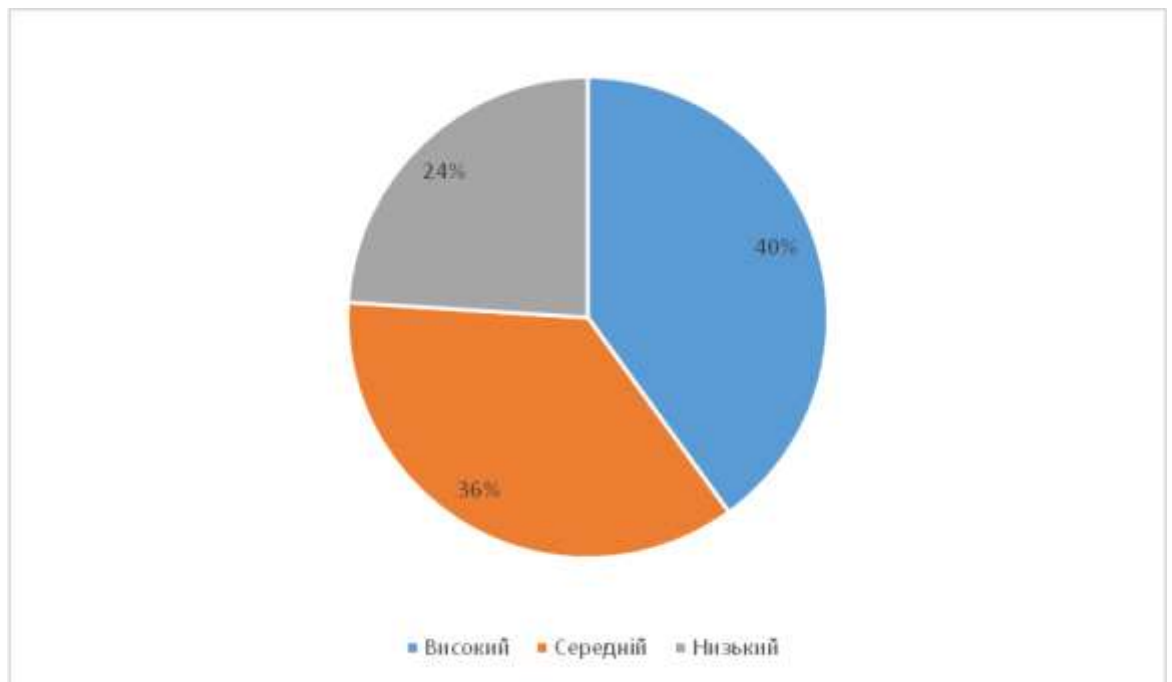

Рис. 2.5. Результати дослідження рівня розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку

Проаналізуємо результати дослідження на певних рівнях:

Діти мають високий рівень інтелектуального розвитку, якщо виконали всі завдання за дуже короткий час (до 2 хвилин), тобто контури фігур скопійовано, скопійовано з пам'яті у вигляді точкових квадратів, розповіді композиційно складені, текст подано послідовно, розповідь була

самостійною, у тексті можна розповісти 10-12 речень, знайдені всі фігури, названі всі зайві теми на всіх малюнках і правильно пояснено, чому вони зайві. Таких дітей - 40%.

Середній рівень розумового розвитку характеризується тим, що на виконання завдання діти витрачали від 5 до 10 хвилин; розповідь характеризується частково композиційною завершеністю (без початку чи кінця), зміст частково розкритий, є порушення послідовності і написана за допомогою дорослого, у тексті виділяється з 4-5 речень, знайдено 4 - 5 фігур з 9, при чому крапки розставлено у квадратах за 5 хвилин; розв'язано задачу, названо зайві предмети на всіх зображеннях і правильно пояснено, чому вони зайві. Таких дітей - 36%.

Діти, які витратили на виконання завдання більше 10 хвилин, мають досить низький рівень розумового розвитку, які розставили крапки лише в 2-3 фігурах; намагалися написати розповідь, але обмежилися окремими реченнями, в тексті обмежилися 1-3 реченнями, вирішили задачу, назвавши зайві елементи на всіх малюнках і правильно пояснивши, чому вони зайві. Таких дітей - 24%.

2.3. Результати формувального експерименту

Після проведеної роботи над духовним вихованням дітей старшого дошкільного віку за допомогою казки була проведена нова діагностика за методиками, подібними до тих, що використовувалися на початку дослідження.

Приклад занять з розумового виховання дітей старшого дошкільного віку наведено у Додатках К, Л.

Узагальнені результати зображені у таблиці 2.6 та на рисунку 2.6.

Порівняльна характеристика дослідження рівнів розумового розвитку
дітейстаршого дошкільного віку

Рівні	Результати, %	
	1 етап (констатувальний)	2 етап (формульний)
Високий	40%	55%
Середній	36%	32,5%
Низький	24%	12,5%

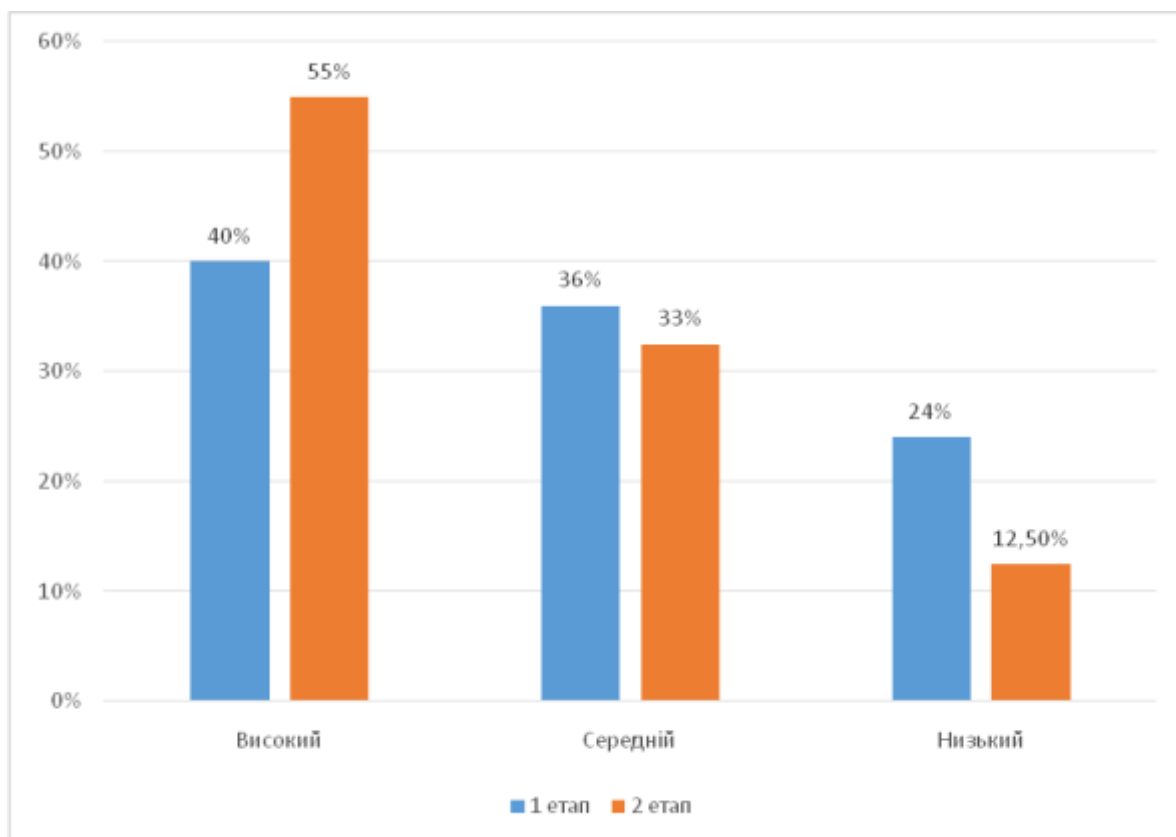

Рис. 2.6. Порівняльна характеристика дослідження рівнів розумового розвитку дітейстаршого дошкільного віку

За результатами формульного етапу дослідження було виявлено, що половина дітей (55%) - на високому рівні, 36% - на середньому, 12,5% - на низькому рівні.

Рівень інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку значно підвищився порівняно з початком навчання. Вони покращили пам'ять, увагу, уяву, мислення та сприйняття. За допомогою цікавих, нових і нетрадиційних методів ігри та вправи з елементами казки на заняттях спонукають до саморозвитку. Аналіз висловлювань показав, що діти навчилися розкривати тему та послідовно викладати текст за допомогою різних форм спілкування. Робота з казкою активізує та збагачує словниковий запас дітей, ставлячи логічні запитання та даючи їм правильні відповіді. Вони виконують завдання зі створення картинок для роботи, залучають свою фантазію та уяву, яка в цьому віці досить розвинена, а потім створюють щось фантастичне та незвичайне. Старші дошкільнята також вчаться створювати власні роботи, які дуже цікаві. Тому результати дослідження свідчать про ефективність роботи.

2.4. Методичні рекомендації

Підсумовуючи результати спостережень і психодіагностичних методів, ми виявили, що 60% дітей старшого дошкільного віку, діагностованих нами, мають середній, низький і дуже низький розумовий розвиток, тому завдання полягає в тому, щоб визначити шляхи цього розвитку розвитку їхньої пам'яті, їх увага, їх словесна творчість, їхня уява та мислення тощо.

Для покращення результатів пропонуємо використовувати казку як засіб розумового виховання.

Для правильного використання казки як засобу духовного виховання дошкільників недостатньо просто визнати цей факт і окреслити його провідні можливості. Важливим є вибір методів складання казки. На думку М. Турова, творчий процес при роботі з казкою має проходити в три фази:

- аналітична або дослідницька, яка аналізує зміст казки – оригіналу: з'ясовує риси характерів дійових осіб, визначає існуючі проблеми та їх причини;
- операційна або творча фаза передбачає обмін дітьми за допомогою вчителя деякими характеристиками героїв чи інших предметів казки з метою вирішення певних завдань;
- синтетичність або внесення ідей означає повний перегляд змісту казки з попереднім з'ясуванням наслідків, які призводять до нового змісту для вирішення казкового конфлікту [65].

Щодо конкретних методів, то Л. Туров пропонує використовувати в роботі зі старшими дошкільниками тих, хто займається створенням нових казок, наприклад: діяти навпаки, прискорення-уповільнення, фрагментація-уніфікація, розрив-постійність, динамізація-статика, персоніфікація-знеособлення, присвоєння або виділення властивостей, універсалізація. - обмеження, відновлення - відмова тощо [65]

Досить ґрунтовно описує творчі методи Дж. Родарі. Для роботи з дітьми дошкільного віку він рекомендує, серед іншого: «Біном фантазії» (винахід нової казки на основі двох менш пов'язаних слів), «Брехня до казки» (послідовна заміна окремих елементів або персонажів твору), «Казки навпаки» (зміна характеристик героїв на протилежні), «казковий салат» (нова казка з героями різних казок) [14].

За рекомендаціями Т. Зінкевич-Євстигнеєвої, такими видами творчої роботи з казкою можуть бути: розповідь від першої особи або від імені інших героїв казки; групова розповідь; переказ відомої казки та придумування власного продовження; група, яка придумує казку (кожен учасник придумує своє речення); групове малювання розповіді намальованої казки; придумай казку з улюбленими іграшками.

На думку дослідниці, ефективним виховним засобом є написати про себе казку, яка, з одного боку, сприяє формуванню у дитини впевненості в

собі, а з іншого – дає можливість дорослим розібратися з прихованими проблемами дитини. Спосіб розповіді казки для різних людей корисний для розвитку емоційної сфери дитини і створює передумову для спостереження за тим, як змінюється зміст казки під час її розповіді, поглянути на одну й ту саму проблему з різних сторін, що в свою чергу розвиває емпатію. [34].

Л. Фесюкова пропонує різноманітні творчі прийоми роботи з казкою. До них належать: метод «Знайомі герої в нових обставинах» (казковий колаж, казка з веселого вірша, казка з прилавка, казка від загадки, казка з фразеологізму, казка від МФА (метод морфологічного аналізу) та ін.); метод «Зміна ситуації у відомих казках» (брехливі казки, казки, але по-новому тощо); «Розв’язування протиріч у казці» (розповіді про гумористичні запитання, розповіді про фантастичні країни тощо); «Оповідання» (казки зі слова, казки за завуальованими картинками, казки за картинками коміксів тощо), «Моделювання казок» (частина «Ні» та нова казка, усі дієслова випливали з казки (іменники, закінчення слів), розповіді про себе тощо).

Щоб з’ясувати, які почуття сприймаються при сприйнятті казки у дітей дошкільного віку, Л.Фесюкова пропонує використовувати карткові символи для позначення почуттів та емоцій, що виникають при сприйнятті казки (наприклад, «хоче допомогти»), «чесно», «несправедливо» тощо). [67]

Метод моделювання казки незамінний для розвитку емоційно-пізнавальної сфери дітей дошкільного віку. К. Крутій пропонує моделювати казки за допомогою «Символізації» та «Картки Проппа».

Дослідник виділяє три фази, на яких дітей навчають моделювати казки:

- вступний (складання казки за техніко-схематичною моделлю);
- комунікативна діяльність (дітям пропонуються абстрактні схематичні малюнки, за допомогою яких їм необхідно впізнати казку);
- ліплення (на основі геометричних фігур, схем і моделей дитина складає нову казку – з новим сюжетом, героями тощо) [41, с. 15].

Картки Проппа — це ряд функцій, які можуть виконувати герої казок. За допомогою карток діти люблять складати казки, адже кожне слово в ряді

(функція чи тема казки) насичене казковим матеріалом і його можна легко урізноманітнити. Але хлопці також люблять перемішувати карти та складати власні правила; В. побудувати історію з випадково витягнутих трьох карт або почати з кінця, або розділити колоду навпіл і діяти у двох групах, які змагаються, де історія стає цікавішою. Буває, що єдина карта натякає на казку.

Перш ніж приступити до безпосереднього створення казок на основі карток Пропса, необхідно організувати підготовчі ігри, в яких хлопчики знайомляться і опановують усі функції казки:

«Диво в решеті» - як і за допомогою яких здійснюються перетворення, заклинання (магічне слово, палиця та інші предмети та їх дії);

«Хто в світі всіх зліший?» Визначення злих і підступних казкових героїв, опис їх зовнішності, характеру, способу життя, звичок, житла (також аналізуються позитивні герої);

«Заповітні слова» — спроба виділити найбільш дієві та значущі слова в казці (чарівні слова, казки, жаль фальшивого героя);

«Що тобі потрібно в дорозі?» (Саморобна скатертина, катери, червона квітка, фонтан-меч тощо). Вигадування нових помічників;

«Що у вас спільного?» - порівняльний аналіз різних казок на схожість і відмінність між ними («Вежа» і «Рукавичка»; «Мороз Іванович» і «Пані Заметіль»);

«Чарівні імена». З'ясування причин, чому герой отримав таке ім'я (Котигорошка, Дівчина з очеретом, пан Коцький та ін.);

«Добре – погано» – виявлення позитивних і негативних характеристик героїв, їхніх вчинків;

«Нісенітниця». Діти знаходять два споріднених речення, які містять прямо протилежні функції [31].

Порядок ознайомлення з картками

Зробіть картки. Карти, використані на початку роботи, мають бути оформлені в сюжетному стилі та барвисті. Надалі використовуйте картки з

досить схематичним відображенням кожного зрозумілого дітям функціонального значення, або малюйте кожну картинку разом з ними; відтворення знайомої казки, диференціація: розумові частини та відносини з певною функцією.

Спільний пошук і пошук позначених функцій у нових казках (на одному уроці використовується 3-5 карток).

Самостійний пошук функцій дітьми за знайомими, а потім новими казками.

Комплексний розвиток казкових функцій (використовується весь набір карток).

Створюйте казки (спочатку колективно і з обмеженим набором карток, поступово додаючи 3-4 картки).

Робота з індивідуальним набором карток (спочатку дітям можна запропонувати вже готову назву казки, лише для визначення місця дії та кількості персонажів).

Моделі казок

- модель для складання казки методом «Каталог»,
- модель для складання казки «Чарівна стежка»,
- модель для складання казки «Чарівний екран»,
- модель організації казки з конфліктним характером за методом «Чарівний трикутник» [41, с. 25].

Велику увагу слід звернути на нетрадиційні методи роботи з казками, розроблені Д.Родарі та запропоновано Н.Рижовою – різноманітні варіанти створення казок наукового змісту (сторітеллінг): «біноміальна фантазія»; «переворот» казки; «вінегрет» із казок; продовження розпочатої вчителем казки; придумати нову кінцівку казки; казка в певному напрямку; казки «навпаки»; історія гри тощо.

Ось деякі прийоми, методи та завдання, які використовувалися для покращення результатів, які діти отримують.

1. Упорядкування словника за казкою.

Вихователь знайомить дітей з новими словами з казки, а потім разом з дітьми вставляє картинки з їх малюнком, наприклад: сарай, сітки (казка «колобок») тощо.

У подальшій роботі з казкою діти намагаються пояснити її зміст, розглядаючи малюнки.

2. Виготовлення книжки з казки.

Ціль. Збагачення мови дітей емоційно забарвленою лексикою, естетичними термінами через знання змісту оповідання. Розвиток творчої уяви, колірною сприйняття, дрібної моторики рук. Стимулювати інтерес дітей до створення книги.

3. Події героя.

Ціль. Вчити дітей перераховувати всі можливі дії казкового героя. Вчити дітей проводити аналогії у вчинках героїв різних казок.

Опис. Наприклад, казка «Колобок». Вихователь пропонує дітям назвати всі дії колобок, тільки вимовити дієслова: заспівав, залишив, покотився і т. д. Далі вихователь пропонує згадати героїв, які б виконували такі ж дії в інших казках.

4. Давайте допоможемо герою.

Ціль. Розвиток зв'язної мови, мислення, інтересу до казки.

Опис Вихователь пропонує дітям стати на місце героя: Як би ви відреагували в такій ситуації?

5. Крок за кроком.

Ціль. Закріплення знань про казку, розвиток мови, пам'яті, мислення. Опис Учитель називає назву казки, а дитина ходить групою і на кожному кроці називає героя цієї казки. (Колобок)

6. Допоможіть героєві знайти його історію.

Ціль. Закріплення знань про казку, розвиток мови, пам'яті, уваги.

Опис. На столах лежать казки з 2-3 казок. Вихователь роздає дітям картинки із зображенням казкових героїв і в кожному дію вносить їх казкового персонажа.

7. Вивчіть казку з пісні героя.

Ціль. Розвиток мови дітей, закріплення пісенних навичок, сприяння інтересу до народних казок.

Опис Вихователь пропонує дітям вивчити казку за піснею героя, наприклад:

Відкривай, відкривай! («Вовк і сім кіз»).

8. Покажіть міміку та жести.

Ціль. Вчити дітей за допомогою міміки та жестів передавати риси характеру героя, розвивати уяву та спостережливість.

Опис. Вихователь пропонує дітям продемонструвати емоційне ставлення до героя та ситуації за допомогою міміки чи жестів.

9. Скринька.

Ціль. Розвиток мови, пам'яті, мислення.

Опис. Вихователь пропонує заповнити скриньку, вписавши риси характеру, побажання і т. д. Наприклад: у коробку зібрати все, що, на вашу думку, потрібно герою, все, що допоможе йому в майбутньому.

10. Що станеться, якщо...

Ціль. Розвиток творчих здібностей дітей, зв'язної мови.

Опис. Вихователь дитсадка пропонує дітям придумати речення і продовжити його, наприклад: Що було б, якби колобок відкотився від лисиці?

11. Правильно - неправильно.

Ціль. Закріплення знань про казку, розвиток зв'язної мови, вміння уважно слухати один одного.

Опис. Вихователь читає речення, а діти повинні погодитися чи не погодитися. Наприклад: Дід за ріпку, внучка за діда тягне, тягне, не може

тягнути. Вона назвала свого онука ведмедем. Курка поставила яєчко, не просто - золоте.

12. Збери ланцюжок.

Ціль. Активізувати словниковий запас, правильно навчати, сприймати зміст казки, розвивати увагу та пам'ять.

Опис. Вихователь пропонує дітям вибрати казку, з якої вони збирають ланцюжок. Потім діти переказують зібрану казку. Потім усі діти беруть участь у переказі казки і продовжують розповідь ланцюжком.

13. Чарівник вухо, ніс, рука і око.

Ціль. Вчити дітей складати на карту відчуття, які можна отримати за допомогою різноманітних аналізаторів.

Опис. Вихователь, у свою чергу, показує картинки із зображенням органів почуттів і пропонує використати їх для відвідування казки. Приклад: З чарівним носом діти зайшли до кімнати казки «Маш з сокирою» (запах). Далі в цій же розповіді запрошується чарівник ока (діти бачать те, що не описано в казці, чарівник вуха) (подання можливих звуків, голос думок, чарівник руки) ніс поросят.

14. Хибна альтернатива.

Ціль. Розвиток уваги, зв'язної мови.

Опис. Вихователь ставить запитання «або-або», але жодна із запропонованих відповідей не є правильною. Наприклад: хто знищив золоте яйце - качку чи курку? Хто зруйнував вежу - заєць чи вовк? Хто допоміг витягнути ріпку - дідусь і бабуся?

15. Використання мнемотехніки під час роботи з казкою.

1. при перекладі казок, наприклад, казки «ріпка». При перекладі за допомогою мнемотехніки діти бачать усіх героїв і зосереджуються на правильній структурі речення, на відтворенні у своїй мові необхідних виразів. Ви також можете попросити дітей за допомогою нагадування придумати свій власний кінець казки та намалювати його.

2. в різних іграх:

16. «Намалюй казку»

Мета: навчитися складати малюнок для тесту для використання в розповіді. Методи та прийоми:

Традиція народної казки: «Зієге-дереза», «Лисиця сестричка і вовк брат».

Порівняння двох казок («Лисиця-сестричка і брат-вовк» і «Пан Коцький»), знаходження подібності в композиції: від великого до малого, повторення епізодів.

Драматизація казки.

Літературна вікторина «Сторінки з улюбленими казками»

Збагачувати літературний досвід дітей народними казками. Аналіз принципів побудови традиційної казки, розробка сюжету нових казок. Використовуйте ці методи, коли випробовуєте свою роботу.

Методи та прийоми:

Переклад (за допомогою різних видів театру) з творчими завданнями казок: «Лисичка сестричка і вовк панібрат», «Пан Коцький», «Коза-дереза», «Крилатий, волохатий та масляний».

Порівняння двох казок («Царівна-жаба» і «Розумниця»)

Драматизація казки «Царівна-жаба». Для розвитку самостійності у словесно-творчих проявах – при обдумуванні власного уявлення про казку, при виборі теми, сюжету та героїв; Вивчаючи дітей, важко послідовно складати чіткі речення.

Методи та прийоми:

Розробка запропонованих тем і персонажів (казкові герої на фланелі, настільний театр), спільна робота з учителем.

Твір казки із самостійним вибором теми, персонажів та сюжету. Розвивати увагу, логічне мислення, пам'ять, дійові картинки з казок «Вовк і семеро козенят», «Кіт і півник», «Колосок», «Лисиця — сестричка і вовк — брат» та головні. Були використані персонажі цих оповідань. Використання казки в організації різноманітної діяльності дозволяє розширити чуттєво-

пізнавальні знання, літературу, соціалізацію та творчі сфери. Доречними були такі прийоми та форми роботи з казкою:

- ігрові вправи: «Що було б якби...» за змістом відомих дітям казок; - спостереження за тваринами, комахами, птахами;

- розігрування проблемних ситуацій, діалогів казкових персонажів;

- ігрова діяльність на основі казкових творів: будівельно-конструкційна гра «Хатинка вірних друзів» (збудуй хатинку для казкових персонажей) - колективне сюжетоскладання, моделювання казок:

- «Нові пригоди лісових друзів» (вигадати історію, у якій казкові персонажі чинять по-дружньому),

- сенсорні ігри для визначення форми, кольору, величини: дидактична гра «Казкові будиночки» (вправляти в умінні визначати форму, величину);

- логіко-математичні завдання, лабіринти: «Доріжки» (виміряти довжину доріжок до будиночка Котика й Півника за допомогою умовної мірки);

- робота з коректурними таблицями: розповідання казки з опорою на ілюстрації;

- робота з асоціативною картою «У світі казок» (працюючи з асоціативною картою, важливо спонукати дитину до міркувань, висловлювань, варіативних розв'язань завдань): У яких казках є зображені персонажі та предмети? Назви казку, у якій є такі персонажі і предмети: ведмідь і кіт, кіт і чоботи, качка і дівчина і т.д.; літературні вікторини, загадки від казкових персонажів: міні-вікторина «У яких казках живуть тварини?»; тематичні виставки (книжки, театри, казкові предмети): колаж « Казковий будинок дружби»

Висновки до розділу 2

Було проведено емпіричне дослідження на базі Пакульського ЗДО «Смайлик». В експерименті взяли участь 20 дітей старшого дошкільного віку. Експеримент проводили в рамках навчально-виховної діяльності діти віком від шести до семи років. Цілями спостережного експерименту були:

- 1) визначення показників та рівня інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку;
- 2) розкрити можливості казки як засобу розумового виховання старших дошкільників;
- 3) систематизувати та зробити висновки з експериментальних досліджень.

При дослідженні були використані такі методи: «Обведи контур», «Четвертий зайвий», методика вивчення зв'язного мовлення В. П. Глухова, «Запам'ятай і розстав крапки», «Розпізнавання фігур».

Підсумовуючи результати спостережень і психодіагностичних методів, ми виявили, що в молодшому дошкільному віці 60% діагностованих нами дітей мають середній, низький і дуже низький розумовий розвиток, тому завдання полягає в тому, щоб визначити шляхи цього психічного розвитку. Їхньої пам'яті, уваги, словесної творчості, уяви та мислення тощо.

Для покращення результатів пропонуємо використовувати казку як засіб розумового виховання. Основним методом роботи з казкою є метод казкотерапії, основним принципом якого є духовний, цілісний розвиток особистості людини та турбота про її душу. Основною формою роботи є повсякденне життя. спілкування вихователя з дітьми з використанням казкового матеріалу.

Використовувалися такі прийоми казкової роботи: читання казки, розповідь, бесіда за змістом казок; «Образи перетворень»; Малювання, ліплення, рукоділля за мотивами казок; дидактичні ігри за мотивами казок;

Ігри - психогімнастика, театральні ігри за мотивами казок; використовувати казку як відповідь на запитання дитини тощо.

Результати другого дослідження показали, що 15% інтелектуального розвитку тренуються на дуже високому рівні, майже половина дітей (40%) – на високому, 36% – на середньому, 10,5% – на низькому рівні і лише 2% дітей мають дуже поганий розумовий розвиток, а отже знаходяться на дуже низькому рівні.

ВИСНОВКИ

Теоретико-експериментальне вирішення проблеми розвитку інтелектуального виховання за допомогою народних казок дозволило зробити наступні висновки:

– Визначено, що предметом дослідження з давніх часів було розумове виховання, а саме його зміст і концепція, які залежали від суспільних потреб і реформ. У науковій та навчальній літературі розумове виховання визначили як істину і сенс життя, інтелектуальний розвиток, запоруку якісного виконання трудових запитів, саморозвитку, самоствердження, здатності формувати майбутнє суспільства. У XXI столітті інтелектуальне виховання - це спрямований вплив на розвиток індивідуальних інтелектуальних здібностей дітей у вигляді розвитку всіх пізнавальних функцій особистості; Підвищення продуктивності розумової діяльності, розумового виховання учнів у природознавстві, діяльності, спілкуванні; Формування механізмів самоосвіти, самонавчання та самоорганізації розумової діяльності у зв'язку з розробкою сучасних психолого-освітніх методів розвитку продуктивних сторін мислення учнів та умов творчої взаємодії об'єктів учня. навчально-пізнавальна діяльність у навчанні та вихованні як основа всебічного та гармонійного розвитку обличчя дитини.

– Проаналізовано та виокремлено різні форми та методи розумового виховання залежно від мети. На цю мету спрямовані наочні, словесні та практичні методи. До групи наочних методів входять: спостереження; Розгляд картин; Показ слайдів і фільмів, відео; показує зразок завдання, режим дії і т. д. До групи словесних методів входять бесіда, пояснення, читання художньої літератури. Основними практичними методами розумового виховання дітей дошкільного віку є вправи, ігрові методи, елементарні досліді, ліплення.

– Доведено великий вплив казки на інтелектуальний розвиток та виховання дітей дошкільного віку. Завдяки казці формуються не лише специфічні пізнавальні розумові здібності, зокрема мислення, пізнавальна діяльність, мова, пам'ять тощо.

Результати проведеного дослідження показали впливу народних казок на духовне виховання дітей старшого дошкільного віку. Дослідження було організовано та проведено в Пакульському ЗДО «Смайлик». В експерименті взяли участь 20 дітей старшого дошкільного віку. Експеримент проводили у навчальній діяльності дітей шести-семи років. У дослідженні були використані такі методи: «Обведи контур», «Четвертий зайвий», Методика обстеження зв'язного мовлення В.П.Глухова, «Запам'ятай і розстав крапки», «Розпізнавання фігур». На початку експерименту ми виявили, що 60% дітей старшого дошкільного віку, яких було продіагностовано, мали середній, низький та дуже низький розумовий розвиток, що впливає на їх розвиток, пам'ять, увагу, вербальну творчість, уяву та мислення тощо.

В процесі дослідження ролі казки як засобу розумового виховання варто застосовувати такі форми та методи роботи як повсякденне спілкування вчителя з дітьми за допомогою казок; прийоми казкової роботи: читання казки, розповідь, бесіда за змістом казок; «образи перетворень»; малювання, ліплення, майстрування за змістом казки; дидактичні ігри за мотивами казок; ігри - психогімнастика, театральні ігри за мотивами казок; використовувати казку як відповідь на запитання дитини тощо.

За результатами другого етапу дослідження було виявлено, що 15% інтелектуального розвитку на дуже високому рівні, майже половина дітей (40%) – на високому, 36% - на середньому рівні, 10,5% - на низькому рівні і лише 2% дітей мають дуже низький розумовий розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антология педагогической мысли христианского средневековья : [перевод / сост., вступ. ст. и общ. ред. В. Г. Безрогова, О. И. Варьяш]. Москва : АО «Аспект-пресс», 1994. в 2 т. Т. 1. 321 с.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. ред. та упор. О. Л. Кононко. 2-ге вид., випр. К. : Світич, 2008. 430 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL : https://lozdnz9.my1.ru/bazovij_komponent_doshkilnoji_osviti_ukrajini-nova.pdf.
4. Басюк Н. Українська народна казка у вихованні моральних почуттів молодших школярів. URL : pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/periodic/visnyk/22/24_basiuk.pdf
5. Безпарточна В. Роль казки в житті дитини. *Психолог*. 2010. № 44. С. 24-26.
6. Бесага І. Вплив усної народної творчості на формування культури мовлення дітей дошкільного віку. *Дошкільна освіта: від традицій до інновацій: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців* (08-09 листопада 2018 року, м. Суми). Суми : ФОРМ Цьома С. П., 2018. С. 102 – 104.
7. Богачук Ю. В. Теоретико-методологічні засади розвитку мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення засобами художньої літератури. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/16370/1/Bogachuk.pdf>.
8. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підруч. за ред. А. Богуш. 2-е вид., доп. Київ : Слово, 2015. 704 с.
9. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі: [навч. посіб] 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Вища шк., 2002.
10. Болдырев Н. И. Воспитание молодого поколения в духе советского патриотизма. *Советская педагогика*. № 2. 1950. С. 103–118.

11. Бондаренко А.К. Дидактические игры в детском саду. Москва : Просвещение. 1991. 160с.
12. Бреусенко-Кузнецов О. Виховний вплив чарівної казки. *Психолог*. 2006. № 4. С. 14-18.
13. В.Карнаухова. Дошкілля та сьогодні. URL : http://lib.iitta.gov.ua/708752/1/Karnaukhova_dis.pdf.
14. Валентьєва Т.І. Казка як засіб виховання творчої особистості старшого дошкільника. URL : <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/3413/1/%D0%9A%D0%B0.pdf>
15. Васильченко А. І. Казка як засіб виховання і розвитку дитини [Електроний ресурс]. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/13409/1/Tarnavska.pdf>.
16. Ватаманюк Г. Особливості використання дитячої книги в процесі розвитку творчості старших дошкільників [Електроний ресурс]. URL : http://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_1/39.pdf
17. Вигорій К. Ю. Можливості української народної казки як засобу морального виховання дошкільника. *Навчання і виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: актуальні питання теорії і методики* / за заг. ред. О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: ФОП Левковець, 2016. У 2-х ч. Ч. I. С. 50 -53.
18. Вітницька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
19. Владимирова А. Л. Формування творчого мислення дітей засобами музичної казки [Електроний ресурс]. URL : ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_42/40.pdf.
20. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. Вид. 4-те, стер. Київ : Академвидав, 2012. 615 с
21. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии. СПб : ООО «ТД» Издательство «Мир книги», 2006. 320 с.

22. Гавриш Н. Розумове виховання сучасних дошкільнят: метод. посіб. Київ : Слово, 2015. 176 с.
23. Гайдаржийська Л. П. Розумовий розвиток як одна з проблем підготовки дітей до школи [Електроний ресурс]. URL : ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_49/15.pdf.
24. Гальперин П. Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий. Исследование мышления в советской психологии. Москва : Наука, 1966. С. 5–75.
25. Гарник І. Чинники та засоби розумового розвитку дитини у системі дошкільного виховання Великої Британії [Електроний ресурс]. URL : irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe?...
26. Гонолобин Ф. Н. К проблеме воспитания и развития ребенка. *Советская педагогика*. № 10. 1957. С. 124–134.
27. Гончаренко А. М. Використання літературних творів у роботі вихователя дошкільного закладу [Електроний ресурс]. URL : http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2901/1/A_Goncharenko_materialy%20kruglo%20stolu_IPPO
28. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь., 1997. 376 с.
29. Государство / Платон ; [вступ. ст. : К. А. Сергеев, Л.С.Камнева ; пер. Н. Егунова]. СПб. : Наука, 2005. 570 с.
30. Гребенщикова Е.А. История зарубежной дошкольной педагогики. Москва : Просвещение. 1986. 464с.
31. Довга Т. Я. Стимулювання мовлення і мислення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку засобами дитячої літератури [Електроний ресурс] URL : dspace.kspu.kr.ua/.../Стимулювання%20мовлення%20й%20мислення%20дітей%20

32. Довга Т. Я. Художнє слово як засіб стимулювання мислення дошкільників та молодших школярів. Наукові записки. 2009. Вип. 83. С. 57 – 60.
33. Заліток Л. М. В. О. Сухомлинський про роль казки у вихованні та навчанні дітей з особливими потребами. [Електроний ресурс]. URL : <http://ap.uu.edu.ua/article/79>.
34. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Путь к волшебству. Теория и практика сказкотерапии. С.Пб., 1998. 80с.
35. Каиров И. А. Великий педагог Ян Амос Коменский. *Советская педагогика*. № 6. 1957. С. 6–18.
36. Каиров И. А. Об идейно-политическом воспитании учащихся. *Советская педагогика*. № 6. 1947. С. 16–29.
37. Карнаухова А. В. Формування шанобливого ставлення у дітей 5-го року життя до дорослих засобами української казки В. Карнаухова. [Електроний ресурс]. URL : http://lib.iitta.gov.ua/708752/1/Karnaukhova_dis.pdf.
38. Корнетов Г. Б. Воспитание в первобытном обществе: возникновение, сущность, эволюции : учеб. пособие ; Международная педагогическая академия. М., 1993. 91 с. [Електроний ресурс]. URL : http://irbis.gnpbu.ru/Aref_1988/Kornetov_G_B_1988.pdf
39. Костюк Г. С. О взаимоотношении воспитания и развития. *Советская педагогика*. № 12. 1956. С. 60–73.
40. Краснікова Н. Казка та малюнок в житті дитини. *Психологічна газета*. 2006. № 20. С. 13-15.
41. Крутий К.Л. Розвиваємо у дитини мовлення, інтелект і здібності. 2-е вид., стер. Запоріжжя т: ТОВ «ЛППС» ЛТД, 2007. 60 с.
42. Лобода С. М. Педагогічна творчість учителя на шпальтах вітчизняної преси ХХ століття: протистояння ідей : монографія. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 504 с.

43. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Харків : ОВС, 2002. 400 с.
44. Макаренко А. С. Твори у 7 т. Київ : Радянська школа, 1954. т. 7. 428 с.
45. Максимова В. Казка як метод гуманістичного виховання дітей дошкільного виховання [Електроний ресурс]. URL : file:///C:/Users/Quadr/Downloads/Vird_2014_32_16.pdf.
46. Мельник Н. М. Вплив навчання на розумовий розвиток дітей старшого дошкільного віку. Якість вищої освіти - умова інноваційного розвитку суспільства: збірка матеріалів щорічних магістрантських читань. Миколаїв : МДГУ ім. П. Могили, 2007. 207 с.
47. Методики обстеження связної речи у дошкольників [Електроний ресурс]. URL : <https://logomag.ru/blog/obsledovanie/455/>
48. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. 4-е изд. Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. Кн. 3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. 108 с.
49. Нестеренко В.В., Поліщук О.І Розумовий розвиток і розумове виховання дітей старшого дошкільного віку у психолого-педагогічних дослідженнях http://sandavak.narod.ru/stud_stat/polichyk.pdf
50. Німченко Л. В. Педагогічні умови збагачення словника дітей старшого дошкільного віку експресивною лексикою засобами української народної казки. Збірник наукових статей студентів спеціальності «Дошкільна освіта» / За заг. ред. проф. О.Л.Кононко. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2014. С. 124 – 131
51. Павлюк Р. О. Психолого-педагогічний та лінгвістичний потенціал казки [Електроний ресурс]. URL : http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1725/1/R_Pavlyuk_ZNPPDPU_3-4_FMLD_PI.pdf.

52. Парамонова П.А., Ушакова О.С. Воспитание и обучение детей 6 года жизни. Мгосква : Просвещение. 1988. 72с.
53. Педагогічна наука на сторінках журналу «Советская педагогика» (1937– 1991) : Бібліогр. покажчик / уклад. проф. Н. С. Побірченко. Умань : ПП Жовтий, 2010. 324 с.
54. Прокопова О.П. Українська казка як ефективний засіб виховання. Українська література в загальноосвітній школі. 2004. №4. С.25-28.
55. Режим доступу до статті: <http://journals.urau.ua/index.php/2308-4855/article/view/203419>.
56. Саган Т. Роль українських народних казок і легенд у вихованні дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна освіта : від традицій до інновацій : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції для студентів, магістрантів та молодих науковців* (08-09 листопада 2018 року, м. Суми). Суми : ФОП Цьома С. П., 2018. С. 155 – 158.
57. Самодіна Ю. Використання казки як засобу морального виховання молодших школярів [Електроний ресурс]. URL : conference.pu.if.ua/forum/files/30112017/1/camod.PDF.
58. Сартакова А. К. Роль сказки в развитии словесного творчества дошкольников [Електроний ресурс]. URL : <https://www.scienceforum.ru/2017/2240/29432>.
59. Сердюк Р. В. Розумовий розвиток у творчій грі. Збірник наукових статей студентів спеціальності «Дошкільна освіта» / За заг. ред. проф. О.Л.Кононко. Ніжин : НДУ ім. М.Гоголя, 2014. С. 173 –177
60. Суперинтеллект. Практикум по развитию IQ / сост. Ю. В. Брилева. Москва : Союз, 1997. 220 с.
61. Сухомлинский В. А. Об умственном воспитании / сост. и автор вступ. ст. М. И. Мухин. Київ : Рад. школа, 1983 . 224с.
62. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5 т. Т.3. Київ : Рад. шк., 1973. 510 с.

63. Теорія Ж. Піаже про інтелектуальний розвиток дитини <https://alexus.com.ua/teoriya-zh-piazhe-pro-intelektualnij-rozvitok-ditini/#lwptoc2>
64. Тест «четвертий зайвий» упоряд. Н.Чуб <https://blanki-ua.com.ua/other/14067/index.html>
65. Туров М. Про злого колобка та добру лисицю. Виховуємо творчу особистість. *Дошкільне виховання*. 2001. № 3. С. 22-23.
66. Тюкова Е. В. К. Д. Ушинский как основоположник системы развивающего обучения в отечественной педагогике : монография ; Ленинградский гос. университет им. А. С. Пушкина. СПб., 2007. 127 с.
67. Фесюкова Л.Б. Воспитание сказкой. Для работы с детьми дошкольного возраста. Харьков, 2000. 464 с.
68. Философский энциклопедический словарь. Москва : Инфа-М, 1997. 576 с.
69. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. Вид. третє, перероб. і допов. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2013. 230 с.
70. Химич Н. Підвищення ефективності розумового виховання старших дошкільників шляхом використання дидактичних ігор у освітньо-виховному процесі ДНЗ. *Humanitarium*. 2018. Т. 40, Вип. 2. С. 107-114. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gvpdpu_2018_40_2_16
71. Хофман Ф. Мудрость воспитания. Педагогия. Педагогика: (Очерки развития пед. теории). [пер. с нем.] / Ф. Хофман ; [предисл. К. Салимовой]. Москва : Педагогика, 1979. 158 с.
72. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики / сост. и автор вв. ст. А. И. Пискунов. Москва : Просвещение, 1981. 527 с.
73. Цимбал-Слатвінська С. В. Розумове виховання: історичний контекст. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань : ПП Жовтий О.О. 2011 . Вип. 39. Частина перша. С. 231–238. URL : http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/39_1/visnuk_31.pdf

74. Глебова М. В. Дидактические взгляды К. Д. Ушинского на постановку и решение проблемы умственного развития учащихся. *Euro. Social Sci.* 2011. № 9. С. 45-54.

75. Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии. Москва : ФАИР-ПРЕСС, 2004. 576 с.

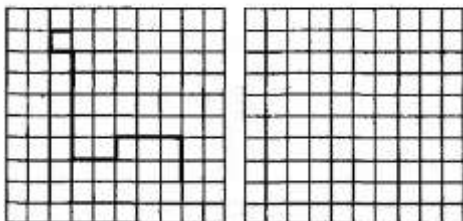
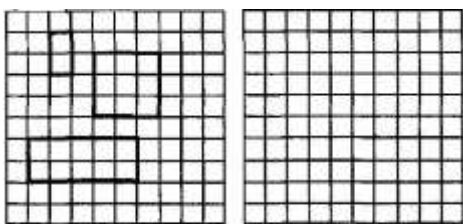
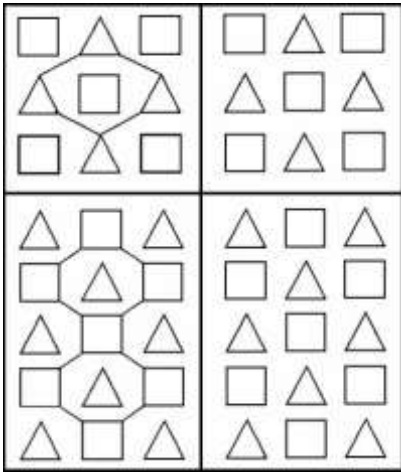
ДОДАТКИ

Додаток А

Методика "Обведи контур"

Методика дозволяє оцінити наглядно-дійове мислення.

Дітям показують мал. 1, 2 і пояснюють, що завдання до цієї методики полягає в тому, щоб за допомогою олівця або ручки якомога швидше і якомога точніше відтворити на правій половині цього ж малюнка той контур, який представлений в його лівій частині. Всі лінії необхідно намагатися робити прямими і точно з'єднати кути фігур. Бажано також, щоб контури фігур були відтворені в тих же самих місцях, де вони зображені на малюнках - зразках в лівій частині. Оцінююватися в підсумку виконання завдання будуть акуратність, точність і швидкість роботи.

Оцінка результатів

Оцінки даються в балах залежно від швидкості і якості (точності) виконання завдання:

10 балів - дитина витратила на виконання всього завдання менше ніж 90 сек, причому всі лінії на мал. 1 прямі і точно з'єднують кути фігур. Всі лінії слідуєть точно по заданих контурах.

8-9 балів - на виконання завдання пішло від 90 до 105 сек. При цьому має місце хоча б один з наступних недоліків: одна або дві лінії не є цілком прямими; в двох або в трьох випадках намальовані лінії не зовсім правильно з'єднують кути фігур; від двох до чотирьох ліній виходять за межі контуру; від чотирьох до п'яти кутів з'єднанні неточно.

6-7 балів - на виконання всього завдання в цілому пішло від 105 до 120 сек. При цьому додатково виявлено хоча б один з наступних недоліків: три або чотири лінії непрямі; від чотирьох до шести кутів з'єднанні не цілком точно; від п'яти до шести ліній виходять за межі контуру; від шести до семи кутів з'єднанні не цілком точно.

4-5 балів - на виконання завдання витрачено від 120 до 135 сек. Є хоча б один з наступних недоліків: п'ять чи шість ліній не є цілком прямі; від семи до десяти кутів зв'язані не зовсім правильно; є сім чи вісім ліній, які не є цілком прямими; є від восьми до десяти кутів, які з'єднанні не цілком точно.

2-3 бала - на виконання завдання пішло від 135 до 150 сек. Відмічений хоча б один з наступних недоліків: від семи до десяти ліній непрямі; від одинадцяти до двадцяти кутів пов'язані не цілком правильно; від дев'яти до вісімнадцяти ліній виходять за межі контуру; від одинадцяти до сімнадцяти кутів пов'язані не цілком правильно.

0-1 бал - на виконання завдання пішло більше 150 сек. Майже всі лінії, за винятком однієї чи двох, не є прямими; майже всі кути, за винятком одного або двох, з'єднанні неправильно.

Висновки про рівень розвитку

10 балів - дуже високий.

8-9 балів - високий.

4-7 балів - середній.

2-3 бала - низький.

0-1 бал - дуже низький.

Додаток Б

Тест “ЧЕТВЕРТИЙ ЗАЙВИЙ” Автор: упоряд. Н.Чуб

Мета: дослідження логічного, образного мислення, вміння узагальнювати

Вік: дошкільний, молодший шкільний вік (6 – 7 років)

Перевірку сформованості основ словесно-логічного мислення, бажанобудувати на основі поєднання чисто словесних завдань із завданнями, виконання яких передбачає дії з наочним матеріалом.

Досліджується рівень узагальнень, логічна обґрунтованість і чіткість формулювань, активність, можливість формування і використання узагальнених уявлень.

Для діагностування потрібно 10 карток, побудованих за принципом: 3 предмети об'єднані загальним поняттям, а 4-й стосується іншого поняття. Предмети та

їх призначення повинні відповідати звичайному рівню обізнаності дітей шестирічного віку.

Техніка проведення. Дитині показують картку із зображенням 4-х предметів і просять назвати їх. Після чого ставиться питання: „Подивись уважно і скажи, який тут предмет зайвий і чому? Який не підходить? Чому? А які 3 з них мають щось спільне?».

Коли роботу з усіма 10 картками завершено, слід приступати до аналізу.

Готуючи картки, доцільно передбачити 4-5 таких, де б за кольором контрастували не зайві предмети, а ті, що входять до складу поняття (наприклад, така картка: груша, слива, яблуко, морквина. Слива за кольором виділяється, але це не суттєва ознака). Такі завдання дають можливість визначити, наскільки діти оперують суттєвими ознаками, відходячи від несуттєвих і контрастних.

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ:

Висока готовність мислення, коли 7-10 карток пояснюються з використанням двох родових понять (зайва рибка, бо це риби, а решта – одяг), 3-4 картки включають тільки одне родові поняття (зайва лопата, бо решта – посуд).

Достатня готовність мислення 7-10 карток пояснюються через одне родові поняття (зайва лопата, бо це інвентар), або половина з двома родовими поняттями, а половина – з одним.

Низька готовність – коли в 7-10 картках тільки називається зайвий предмет без пояснень. Або виділяється предмет за неістотними ознаками (зразок картки: зайва – риба, бо вона жива; або зайвий бантик, бо він червоний).

Діти із затримкою психічного розвитку потребують ряду додаткових запитань для обґрунтування: „Чому цей предмет зайвий? Яким одним словом можна назвати 3 предмети? Який до цих трьох предметів не підходить? Чому ти так вважаєш?»

Стимульний матеріал

Додаток В

Методика обследования связной речи Глухова В.П.

1. Задание: Составление рассказа-описания предмета по картинке.

Наглядный материал «Картотека предметных картинок» (орудия труда)

Цель: выявление полноты и точности отражения в рассказе основных свойств предмета, наличие логико-смысловой организации сообщения.

Инструкция: Ребенку предлагается отгадать загадку, а затем в течение несколько минут внимательно рассмотреть графический предмет «Ножницы» и составить о нем рассказ с помощью наводящих вопросов.

2. Задание: Составление рассказа по серии сюжетных картинок.

Цель: выявление возможностей детей составлять связный сюжетный рассказ на основе наглядного содержания последовательных фрагментов-эпизодов.

Демонстрационный материал

Методика выполнения: Каждому ребенку предлагается составить рассказ на тему, определенную воспитателем, при этом следует помнить, что тема должна быть конкретна, реалистична.

Инструкция: «Вы придумывали разные рассказы и на занятиях, и на прогулках на разные темы. Сейчас ты подумай и придумай рассказ на тему: «Медвежонок заблудился».

3. Задание: Продолжить рассказ по заданному началу (с использованием картинки).

Демонстрационный материал «Беседы по рисункам».

Цель: выявить возможности детей в решении поставленной речевой и творческой задачи, в умении использовать при составлении рассказа предложенный текстовой и наглядный материал.

Методика: После разбора содержания картинки и незавершенного рассказа предлагается придумать его продолжение. Рассматривание иллюстрации «Два козлика» с последующим придумыванием продолжения.

Инструкция: Я начинаю, а ты продолжи. Однажды два козлика встретились на узком бревне (мостике), переброшенном через речку. Они не хотели уступать друг другу дорогу. Давай придумаем, что могло дальше произойти.

4. *Задание: Пересказ текста (знакомой сказки)*

Цель: выявить возможности детей в воспроизведении небольшого по объему и простого по структуре текста.

Материал: текст сказки «Лиса и журавль»

Инструкция: Текст произведения прочитывался детям дважды. После просмотра драматизации сказки детям было предложено пересказать ее самим.

5. *Задание. Сочинение рассказа на основе личного опыта.*

Цель: выявить индивидуальный уровень и особенности владения ребенком связанной фразовой и монологической речью при передаче своих жизненных впечатлений.

Инструкция: ребенку предлагалось составить рассказ на близкую ему тему «Как я провел выходные» Давался план рассказа из нескольких вопросов-заданий.

Количественный и качественный анализ результатов

Задание 1. Определить способность ребенка составлять законченное высказывание на уровне фразы. Анализ результатов: 5 баллов – ответ на вопрос – задание в виде грамматически правильно построенной фразы, адекватной по содержанию предложенной картинке, полное или точно отображенное ее предметное содержание. **4 балла** – длительные паузы с поиском нужного слова. **3 балла** – сочетание указанных недостатков информативности и лексико – грамматического структурирования фразы при выполнении всех вариантов задания. **2 балла** – адекватная фраза – высказывание составлена с помощью дополнительного вопроса, указывающего на выполненное субъектом действие. **1 балл** – отсутствие адекватного фразового ответа с помощью дополнительного вопроса.

Оценка результатов:

5 баллов высокий уровень;

4 балла средний уровень;

3 балла недостаточный уровень;

2 балла низкий уровень;

1 балл задание выполнено неадекватно.

Задание 2. Выявление способности детей устанавливать лексико – смысловые отношения между предметами и переносить их в виде законченной фразы – высказывания. Анализ результатов. Фраза составлена с учетом предметного содержания всех предложенных картинок, представляет собой адекватное по смыслу, грамматически правильно оформленное, достаточно информативное высказывание - **5 баллов**. Если у детей имеются отдельные недостатки в построении фразы, адекватной по смыслу и соответствующей вероятной предметной ситуации - **4 балла**. Фраза составлена на основе предметного содержания только двух картинок. При оказании помощи (указание на пропуск) ребенок составляет адекватное по содержанию высказывание - **3 балла**. Ребенок не смог составить фразу высказывание с использованием всех трех картинок, несмотря на оказываемую ему помощь - **2 балла**. Предложенное задание не выполнено - **1 балл**.

Оценка результатов:

5 баллов высокий уровень;

4 балла средний уровень;

3 балла недостаточный уровень;

2 балла низкий уровень;

1 балл задание выполнено неадекватно.

Задание 3. Выявление возможности детей воспроизводить небольшой по объему и простой по структуре литературный текст. Анализ результатов. Если пересказ составлен самостоятельно, полностью передается содержание текста - **4 балла**. Пересказ составлен с некоторой помощью (побуждения, стимулирующие вопросы), но полностью передается содержание текста - **3 балла**. Отмечаются пропуски отдельных моментов действия или целого фрагмента - **2 балла**. Пересказ составлен по наводящим вопросам, связность изложения нарушена - **1 балл**. Задание не выполнено - **0 баллов**.

Оценка результатов:

4 балла высокий уровень;

3 балла средний уровень;

2 балла недостаточный уровень;

1 балл низкий уровень;

0 баллов задание выполнено неадекватно.

Задание 4. Составить связный сюжетный рассказ на основе наглядного содержания последовательных фрагментов – эпизодов. Анализ результатов. Самостоятельно составлен связный рассказ - **4 балла**. Рассказ составлен с некоторой помощью (стимулирующие вопросы, указания на картинку), достаточно полно отражено содержание картинок - **3 балла**. Рассказ составлен с применением наводящих вопросов и указаний на соответствующую картинку или ее конкретную деталь - **2 балла**. Рассказ составлен с помощью наводящих вопросов, его связность резко нарушена,

отмечается пропуск существенных моментов действия и целых фрагментов, что нарушает смысловое соответствие рассказа изображенному сюжету - **1 балл**. Задание не выполнено - **0 баллов**.

Оценка результатов:

4 балла высокий уровень;

3 балла средний уровень;

2 балла недостаточный уровень;

1 балл низкий уровень;

0 баллов задание выполнено неадекватно.

Задание 5. Составить рассказ на основе личного опыта. Анализ результатов. Рассказ содержит достаточно информативные ответы на все вопросы задания - **4 балла**. Рассказ составлен в соответствии с вопросным планом задания, большая часть фрагментов представляет связные, достаточно информативные высказывания - **3 балла**. В рассказе отражены все вопросы задания, отдельные его фрагменты представляют собой простое перечисление предметов и действий, информативность рассказа недостаточна - **2 балла**. Отсутствуют один или два фрагмента рассказа, большая его часть представляет простое перечисление предметов и действий - **1 балл**. Задание не выполнено - **0 баллов**.

Оценка результатов:

4 балла высокий уровень;

3 балла средний уровень;

2 балла недостаточный уровень;

1 балл низкий уровень;

0 баллов задание выполнено неадекватно.

Задание 6. Составление рассказа – описания. Анализ результатов. В рассказе-описании отражены все основные признаки предмета, дано указание на его функции или назначение, соблюдается логическая последовательность в описании признаков предмета - **4 балла**. Рассказ-описание достаточно информативен, отличается логической завершенностью, в нем отражена большая часть основных свойств и качеств предмета - **3 балла**. Рассказ-описание составлен с помощью отдельных побуждающих и наводящих вопросов, недостаточно информативен, в нем не отражены некоторые существенные признаки предмета - **2 балла**. Рассказ составлен с помощью повторных наводящих вопросов, указаний на детали предмета. Описание предмета не отображает многих его существенных свойств и признаков. Не отмечается какой-либо логически обусловленной последовательности рассказа-описания - **1 балл**. Задание не выполнено - **0 баллов**.

Оценка результатов:

4 балла высокий уровень;

3 балла средний уровень;

2 балла недостаточный уровень;

1 балл низкий уровень;

0 баллов задание выполнено неадекватно.

Додаток Д

Методика "Запам'ятай і розстав крапки"

За допомогою даної методики оцінюється обсяг уваги дитини. Для цього використовується стимульний матеріал, зображений на мал. 1. Лист з точками попередньо розрізається на 8 малих квадратів, які потім складаються в стопку таким чином, щоб вгорі виявився квадрат з двома точками, а внизу - квадрат з дев'ятьма точками (всі інші йдуть зверху вниз по порядку з послідовно збільшується на них числом точок).

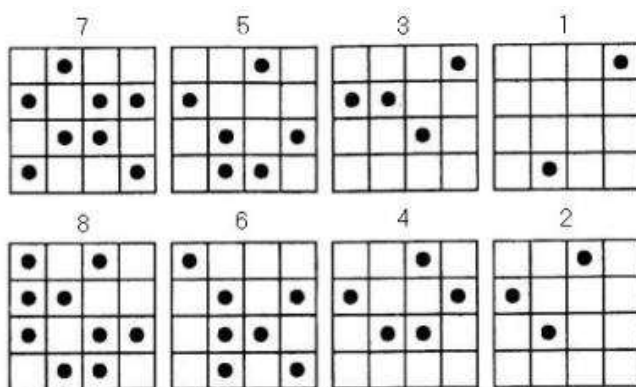
Перед початком експерименту дитина отримує наступну інструкцію:

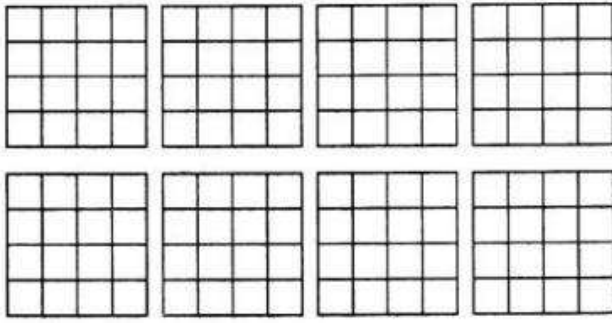
«Зараз ми пограємо з тобою в гру на увагу. Я буду тобі одну за одною показувати картки, на яких намальовано точки, а потім ти сам будеш малювати ці точки в порожніх клітинках в тих місцях, де ти бачив ці точки на картках».

Далі дитині послідовно, на 1-2 сек, показується кожна з восьми карток з точками зверху вниз в стопі по черзі і після кожної чергової картки пропонується відтворити побачені точки в порожній картці (мал. 2) за 15 сек. Цей час дається дитині для того, щоб він зміг згадати, де знаходилися побачені точки, і відзначити їх у порожній картці.

Оцінка результатів

Обсягом уваги дитини вважається максимальне число точок, яке дитина змогла правильно відтворити на будь-якій з карток (вибирається та з карток, на якій було відтворено безпомилково найбільшу кількість точок).

Результати експерименту оцінюються в балах таким чином:

10 балів - дитина правильно за відведений час відтворила на картці 6 і більше точок.

8-9 балів - дитина безпомилково відтворила на картці від 4 до 5 точок.

6-7 балів - дитина правильно відновила по пам'яті від 3 до 4 точок.

4-5 балів - дитина правильно відтворила від 2 до 3 точок.

0-3 бали - дитина змогла правильно відтворити на одній картці не більше однієї точки.

Висновки про рівень розвитку

10 балів - дуже високий.

8-9 балів - високий.

6-7 балів - середній.

4-5 балів - низький.

0-3 бали - дуже низький.

Додаток Ж

Методика "Пізнай фігури"

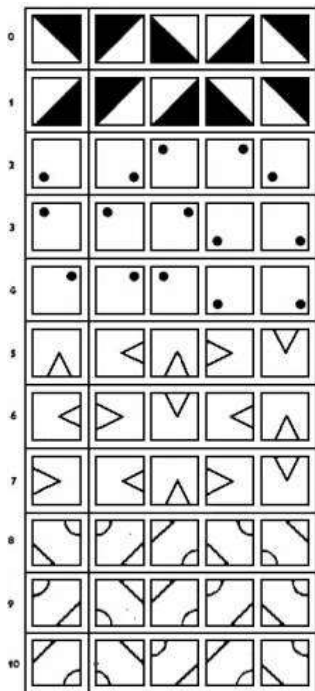
Ця методика є на впізнавання. Даний вид пам'яті з'являється і розвивається у дітей в онтогенезі одним з перших. Від розвитку даного виду істотно залежить становлення інших видів пам'яті, в тому числі запам'ятовування, збереження та відтворення.

У методиці дітям пропонуються картинки, зображені на мал. 1, у супроводі наступної інструкції:

«Перед вами 5 картинок, розташованих рядами. Картинка ліворуч відокремлена від інших подвійною вертикальною рисою і походить на одну з чотирьох картинок, розташованих в ряд праворуч від неї. Необхідно якомога швидше знайти і вказати на похожу картинку».

Спочатку для проби дитині пропонують вирішити це завдання на картинках, зображених у ряді під номером 0, потім - після того, як експериментатор переконався в тому, що дитина все зрозуміла правильно, надають можливість вирішити цю задачу на картинках з номерами від 1 до 10.

Експеримент проводиться до тих пір, поки дитина не вирішить всі 10 завдань, але не більше ніж 1,5 хв навіть у тому випадку, якщо дитина до цього часу не впорався з усіма завданнями.

Мал 1. Набір фігурок до методика "Пізнай фігури".

Оцінка результатів

10 балів - дитина впоралась з усіма завданнями менше ніж за 45 сек.

8-9 балів - дитина впоралась з усіма завданнями за час від 45 до 50 сек.

6-7 балів - дитина впоралась з усіма запропонованими задачами протягом періоду часу від 50 до 60 сек.

4-5 балів - дитина впоралась з усіма завданнями за час від 60 до 70 сек.

2-3 бали - дитина вирішила всі завдання за час від 70 до 80 сек.

0-1 бал - дитина вирішила всі завдання, витративши на це більш ніж 80 сек.

Висновки про рівень розвитку

10 балів - дуже високий.

8-9 балів - високий.

4-7 балів - середній.

2-3 бала - низький.

0-1 бал - дуже низький.

Додаток К

«ЗНАЙДИ КАЗКОВОГО ГЕРОЯ»

Дидактичне завдання: закріпити знання дітей про українські народні казки та їх головних героїв. Вчити співвідносити казкові сюжети. Розвивати увагу, логічне мислення, пам'ять. Виховувати інтерес до гри.

Обладнання: сюжетні картинки до казок «Вовк та семеро козенят», «Котик та півник», «Колосок», «Лисичка - сестричка та Вовк - панібрат» та головні герої цих казок.

Ігрове завдання: знайти головного героя.

Додаток Л

Заняття

Для дітей старшого дошкільного віку

з логіко – математичного розвитку

Програмовий зміст:

Закріпити з дітьми кількісну і порядкову лічбу, повторити назви геометричних фігур, продовжувати розвивати вміння порівнювати їх за кольорами, розмірами, формою; вправляти у складанні задач за малюнком та за словесним поданням, учити виділяти числові дані задачі;

Вправляти у створенні задач за малюнком, вчити оперувати математичними термінами «додати», «відняти», «дорівнює»; продовжувати вчити вірно промовляти українською мовою цифри від 1 до 10; продовжувати вчити виконувати словесні інструкції вихователя; уточнити знання своєї домашньої адреси, назви квітів.

Учити дітей використовувати приладдя за призначенням, ставитися до нього бережливо, шанувати працю свою та інших; вчитися працювати в групі;

Викликати бажання бути доброзичливими у будь-якій ситуації; складати казкові сюжети з добрим закінченням, позитивними персонажами, вчити перетворювати сюжети негативного змісту в позитивні, виховувати бажання акуратно виконувати всі завдання; відповідати по черзі, не перебиваючи товаришів, дослухатися до їх відповідей;

Створювати умови для дитячого фантазування, бажання створювати власну казку.

Заохочувати ініціативність під час виконання завдань, підтримувати інтерес до виконання письмових вправ творчого спрямування, на розвиток уяви;

Розвивати дрібну моторику рук, вміння виконувати рухи не за словесною вказівкою.

Матеріал:

демонстраційний: малюнки з зображенням зайчика, Вовка, Ведмедя, Лисички, Колобка, його друзі - геометричні фігури (квадрат, трикутник, прямокутник, ромб, овал), ширма, прикрашена паперовими квітами та комахами, зображення східців з цифрами 1-10 та $10 - 1$, приклади з цифрами в межах 10.

роздавальний: індивідуальний зошит з математики з завданнями, простий олівець, кубики з цифрами, «Роздатковий набір з математики» на кожну дитину.

Хід заняття:

- Діти, я знаю, що ви дуже любите казки. Ми з вами багато їх читали, вигадували, розповідали, а ось сьогодні я розкажу вам ще одну історію про наших добре знайомих казкових персонажів, а ви допоможете мені в цьому, згодні?

Круглобокий, рум'яненкокий,

Він не всидів на вікні.

Зустрічався із звірятами

І усім співав пісні.

Хто це, малята? Так, мова йде про Колобка. Бачите, не сиділося йому на віконечку і почав він подорожувати.

Кого він зустрічав на своєму шляху? (Зайчика, Вовчика, Ведмедика і Лисичку)

Погляньте на цей малюнок: як сказати, яким при зустрічі з Колобком був Зайчик?(першим)

Так, дітки, Вовчик-другим, Ведмедик-третім, а Лисичка-четвертою. Розставте,будь-ласка, цифри, які відповідають кожному із звіряток.

Хто з цих героїв був найбільшим? Хто найменшим? Хто найхитрішим?

Діти, я нещодавно дізналася, що на зустрічі з Лисичкою казка про Колобка не закінчилася, а лише розпочалася...

Лисичці дуже хотілося поласувати смачненьким Колобком, вже й схитрувала, вже й запросила його до себе на носик, але в цей час вона раптом чихнула, а Колобок теж гав не ловив-зістрибнув, та й що зробив? Так, покотився далі! Але не просто покотився, а пострибав по східцях, які йому дуже сподобалися.

Стрибав-стрибав, весело рахуючи, ось так:1,2,3,4,5,6,7,8,9,10; 10,9,8,7,6,5,4,3,2,1, та й дострибався до того,що став ось таким (показую малюнок).

Дітки, чому раніше Колобка називали саме КОЛОБок?

Так, тому що в нього бочки були кругленькими.

А як же тепер його можна кликати? Мабуть, КВАДРАБокком.

Чи може він тепер котитися?Ні?

А як йому пересуватися далі? Стрибати!

Ось яка пригода сталася з нашим Колобком-Квадрабоком, а ми гадали, що вже все знаємо про цього казкового бешкетника.А знаєте, що було далі? Квадрабок знайшов собі друзів: (називаю і демонструю малюнки із зображеннями персонажів) - це Трикубок, Прямобок, Ромбобок, Пятибок, Овалобок.

Що це за малюночки, Квадрабок не знав і не розумів, що відбувається.

Можливо, ви допоможете?

Що це за малюнки, діти? (демонструю малюнок)

Так, діти, це цифри. А ось це - не просто приклади, а домашні адреси, і у кожної цифри- своя адреса. А цифри домашньої адреси не вчили, цифри теж, ось і плачуть.

Але ж ми знаємо, що це за друзі?

Так, це- геометричні фігури:трикутник, прямокутник, ромб, п'ятикутник, овал.

Діти, це друзі Квадрабока, а ви з ними товаришуєте?

Давайте пограємося з ними!

Пропоную дітям пограти в ігри на розвиток логіки:

1. «**Яка ГФ зайва?**» (пропоную обгрунтувати відповіді)

2. «**Яка ГФ пропущена?**»

3. «**Що змінилося?**»

-Добре, діти, ігри закінчилися, але казкові події продовжуються...

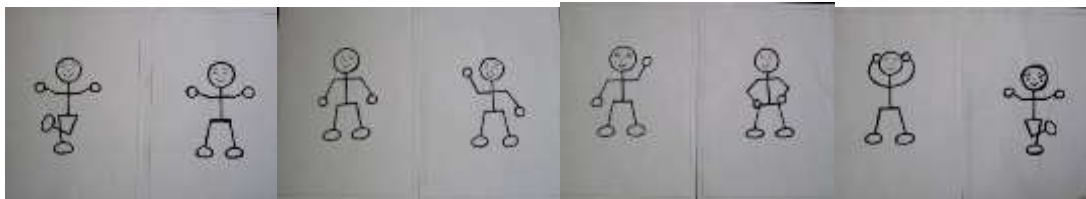
Діти, цифри дякують вам за допомогу, та й Квадрабоку ви приклад показали, як іноді життєво необхідно знати математику.

Наш Квадрабок стрибав-стрибав, та й бачить: сидять якісь малюночки та й плачуть. Дітки, а ви свої домашні адреси знаєте? Підніміть, будь-ласка, руку ті, хто знає свою домашню адресу. (Запитую дві-три дитини, які показують номер будинку і квартири цифрами, іншим говорю, що вірю в те, що вони знають).

То що ж з цифрами? Квадрабок допомогти їм не може, бо не вміє вирішувати приклади, а ви вмієте?Допоможете?

Подивіться ось на ці малюнки. Ці незвичайні чоловічки пропонують вам зробити з ними фізкультхвилинку.

Фізкультхвилинка «**Незвичайні чоловічки**» (діти за показом малюнка виконують зображену вправу).

Ну, а казковий наш Квадрабок стрибав-стрибав, дуже втомився, аж ось- галявина. Така гарна, стільки квітів наній запашних, стільки метеликів, різних жучків, пташок, неначе в казці...Гарно, мабуть, Квадрабоку...Я теж хотіла б там побувати, а ви?

Дітки, давайте закриємо оченята і спробуємо потрапити на казкову галявину до Квадрабока.(Діти закривають очі, звучить спів пташок-спочатку тихенько, який поступово стає голоснішим.

ідкриваю ширму, за якою відкривається галявина:розставлені штучні деревця,квіти, ширма, уквітчана весняними квітами, з метеликами, бджілками і ін. Пропоную розглянути цю всю красу).

Пропоную дітям запитання:

- порахуйте, яких квітів тут найбільше?
- яких найменше?

- яких квітів однакова кількість?
- на скільки нарцисів менше, ніж кульбаб?
- на скільки тюльпанів більше, ніж нарцисів?
- скільки всього квітів жовтого кольору?

Аж ось бджілки та метелики літають, з квіточки на квіточку перелітають, на найулюбленіші сідають... Придивіться уважно, чи всі комашки сіли вірно, саме на свою квіточку? Які не вірно? Чому?

(Пропоную дітям скласти задачки про квіточки та метеликів, слухаю 2-3 дитини, всі разом складаємо за ними приклади і вирішуємо їх).

- Стрибав-стрибав Квадрабок і зустрів собі подружку. Як ви гадаєте, як її звати? (Вибираємо найкраще ім'я із запропонованих дітьми, наприклад, Квадрабобка).

Дітки, нехай наша сьогоднішня казка закінчиться тим, що стали наші герої жить-поживать і добра наживать, а про те, що з ними сталося далі, пропоную вам пофантазувати вдома і потім розповісти нам про це, добре?

(Задля підтримки дитячого фантазування, інтересу до вигадування казок, на протязі певного часу після проведеного заняття пропоную дітям розповідати вигадані ними історії про Колобка та його друзів, використовую фрагменти розповідей під час проведення різних видів зайнятостей, адже Дітям завжди привабливіше вирішувати певні ситуації, що придумані не дорослими людьми, а ними самими, бути не спостерігачами за історією, а її учасником чи творцем).

«Кривенька качечка»

Мета: розвивати логічне та образне мислення дітей, пам'ять, увагу, дрібну моторику руки. Закріплювати знання про порядкову лічбу, склад числа, вміння робити прості арифметичні обчислення. Виховувати інтерес до казок, емоційну культуру, доброзичливість, взаємодопомогу.

Матеріали: ілюстрації до казки «Кривенька качечка», комп'ютер, зошити, олівці, перфокарти.

Хід заняття.

– Чи любите ви казки? Що це таке казка? (Художній твір, в якому трапляються дива.)

Сьогодні у нас теж трапилось диво, ми будемо навчатися у казці, а якій відгадайте:

У героя казки, замість одягу пір'я. Так вірно це «Кривенька качечка».

Перелічіть головних героїв цієї казки.

Розв'яжіть задачку про качечку.

Бігло до річки троє каченят,
Поруч із ними мама малят.
Дуже вони захотіли попити,
Скільки їх разом, будеш лічити.

Завдання: Полічи всіх каченят на малюнку. Розфарбуй каченят під листками.

Куди ходили Дід та Баба. (У ліс по гриби)

- Чого у лісі більше – кленів чи дерев?

Завдання:

Скільки дерев на малюнку?

Якої породи дерево за рахунком третє?

Назви п'яте дерево.

Намалюйте під другим деревом 2 грибочки, а під п'ятим – на один грибочок більше.

Яких дерев більше? Що потрібно зробити, щоб дерев стало порівну?

Що відбувалося у будинку Діда та Баби, поки їх не було дома?

(Качечка, знімаючи своє пір'я перетворювалася на дівчину....)

Логічні задачі та запитання:

Що важче 1 кг пір'я чи 1кг заліза?

Без чого не можна спекти хліба?

У будинку було два кухлі для води. В один кухоль дівчина налила 5 л води, а в інший – 3. Скільки літрів води принесла дівчина? У якому кухлі води більше? Наскільки?

Гра «Прибери в кімнаті».

Уважно подивіться і скажіть, що лежить не на своєму місці.

Чому дівчина образилася на Діда та Бабу? Хто допоміг їй перетворитися знову на качечку?

Завдання: Домалюй качок, яких не вистачає у ключі.

<<
5<
<

<<
7<
<

<<
9<
<<<

– Чи сподобалася вам наша казка? Які завдання ви виконали без утруднень? З якими справитись було важко?